

Микола Горбатюк. Аналіз емпіричної бази дослідження регіональних політичних еліт Вінниччини // Регіональні політичні еліти в Україні: аналіз літератури з проблеми та характеристика емпіричної бази для вивчення феномену (кінець 1991–2018 рр.). / За ред. М. С. Кармазіної Київ, ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. С. 171-213

б) ВІННИЧЧИНИ

Вивчення регіональної політичної еліти Вінницької області потребує використання комплексу джерел, що відображають процес їх появи, формування, рекрутування, функціонування, взаємодії на вертикальному (центр-регіон) і горизонтальному (регіон-регіон) рівнях тощо. У цьому дослідженні під «регіональною політичною елітою» розуміємо владну еліту Вінниччини, до якої належать народні депутати України від регіону, представники органів державної влади (обласна та районні державні адміністрації) та місцевого самоврядування (обласна, міські та районні ради), які завдяки своїм посадам впливають на процес прийняття політичних рішень, а також представників формальних і неформальних інституцій, які завдяки наявним у них ресурсам також мають змогу впливати на прийняття політичних рішень.

⁷¹⁶ Феодальная Украина. Сумская область. URL.: <https://comments.ua/politics/633584-feodalnaya-ukraina-sumskaya-oblast.html>

Юридичними підставами для функціонування регіональних політичних еліт є нормативно-правові акти центральних та місцевих органів влади, зокрема – низка законів України⁷¹⁷, указів Президента України⁷¹⁸, постанов⁷¹⁹ та розпоряджень⁷²⁰ Кабінету Міністрів України.

⁷¹⁷ «Про державну службу» (2015), «Про службу в органах місцевого самоврядування» (2001), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про статус депутатів місцевих рад» (2002), «Про адміністративні послуги» (2012), «Про соціальні послуги» (2019), «Про інформацію» (1992), «Про доступ до публічної інформації» (2011), «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (1992), «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011), «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (2003), «Про звернення громадян» (1996), «Про громадські об'єднання» (2012), «Про політичні партії в Україні» (2001), «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999), «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991), «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (1997) тощо.

⁷¹⁸ «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» (2002), «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (2004), «Про Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування» (2000), «Про Раду регіонів» (2010), «Про Раду регіонального розвитку» (2015), «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (2010), «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» (2011), «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України» (2011), «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» (2016).

⁷¹⁹ «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» (2002), «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади» (2002), «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» (2008), «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (2010), «Питання виконання Закону України “Про доступ до публічної інформації” в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади» (2011), «Про утворення Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади» (2012).

⁷²⁰ «Про залучення представників молодіжних громадських організацій до роботи на громадських засадах в центральних органах виконавчої влади» (2002), «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації» (2004), «Про схвалення Концепції проекту Закону України “Про основні засади державної комунікативної політики”» (2010), «Про

Значний інтерес для дослідження теми становлять укази та розпорядження Президента України про призначення голів обласної та районних державних адміністрацій⁷²¹, а також документи про нагородження представників регіональних політичних еліт відзнаками вищих органів державної влади⁷²².

Цінними для дослідження є локальні офіційні документи, що відображають позицію місцевої політичної еліти Вінниччини щодо соціально-економічного розвитку регіону: «Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року»⁷²³, «Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2017 рік»⁷²⁴, «Програма економічного і

проведення публічного громадського обговорення системних соціально-економічних реформ» (2010).

⁷²¹ Про призначення А. Комара головою Ямпільської районної державної адміністрації Вінницької області : Розпорядження Президента України від 18 січня 2013 року № 29/2013-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29/2013-%D1%80%D0%BF>; Про призначення В. Демішкана головою Вінницької обласної державної адміністрації : Указ Президента України від 6 квітня 2010 року № 516/2010. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5162010-10434>

⁷²² Про нагородження Мельника М. К. Почесною грамотою Кабінету Міністрів України : Постанова КМУ від 12 березня 2005 р. № 192. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-2005-%D0%BF>; Про нагородження відзнакою Президента України – ювілейною медаллю «25 років незалежності України» : Указ Президента України від 19 серпня 2016 р. № 336/2016. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/34/11/aa9e4be0d21e0d8cca4feb14e768ed91_1472214615.pdf; Про нагородження Почесною відзнакою Президента України : Указ Президента України від 22 серпня 1996 р. № 753/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753/96>; Про нагородження І. Мовчана орденом «За заслуги» : Указ Президента України від 9 лютого 2014 року № 69/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69/2014>; Про відзначення державними нагородами України : Указ Президента України від 24 серпня 2012 р. № 500/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500/2012>

⁷²³ Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року (нова редакція) : Рішення Вінницької обласної ради від 24 червня 2015 року № 893. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/624-stratehiia-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-period-do-2020-roku-nova-redaktsiia>

⁷²⁴ Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2017 рік : Рішення Вінницької обласної ради від 20 грудня 2016 року № 220. URL:

соціального розвитку Вінницької області на 2018 рік»⁷²⁵, «Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2019 рік»⁷²⁶, «Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2017–2020 роки»⁷²⁷, «Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької області на період до 2020 року»⁷²⁸, «Інформація про надходження та використання коштів місцевих бюджетів»⁷²⁹, Бюджет Вінницької області (за роками)⁷³⁰, «Стратегія розвитку «Вінниця – 2020»⁷³¹, «Концепція інтегрованого розвитку м. Вінниці 2030»⁷³² та інші.

<http://dmsrr.gov.ua/uploads/ekonomichna%20sytuatsiya/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20220.rar>

⁷²⁵ Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2018 рік : Рішення Вінницької обласної ради від 20 грудня 2017 року № 508. URL: <http://dmsrr.gov.ua/uploads/ekonomichna%20sytuatsiya/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%202018%20%D1%80.rar>

⁷²⁶ Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2019 рік : Рішення Вінницької обласної ради від 4 грудня 2018 р. № 702. URL: <https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/36PozaSes/702.pdf>

⁷²⁷ Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2017–2020 роки : Рішення Вінницької обласної ради від 30 червня 2017 р. № 380. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/8519-prohrama-rozvytku-turyzmu-u-vinnytskii-oblasti-na-2017-2020-roky>

⁷²⁸ Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької області на період до 2020 року : Рішення Вінницької обласної ради від 20 грудня 2017 р. № 576. URL: <http://dmsrr.gov.ua/uploads/ekonomichna%20sytuatsiya/small%20pidpr.zip>

⁷²⁹ Інформація про надходження та використання коштів місцевих бюджетів. URL: <http://www.vin.gov.ua/info/publichni-dokumenty-ta-zvity/156-informatsiia-pro-biudzhetni-koshty/1583-informatsiia-pro-nadkhodzhenia-ta-vykorystannia-koshtiv-mistsevykh-biudzhetiv>

⁷³⁰ Про обласний бюджет області на 2018 рік : Рішення Вінницької обласної ради від 20 грудня 2017 р. № 509. URL: <http://www.vin.gov.ua/info/publichni-dokumenty-ta-zvity/156-informatsiia-pro-biudzhetni-koshty/10459-biudzhett-vinnytskoi-oblasti-na-2018-rik>

⁷³¹ Стратегія розвитку «Вінниця – 2020». URL: <http://www.vmr.gov.ua/TransparentCity/Lists/StrategyVinn2020/Default.aspx>

⁷³² Концепція інтегрованого розвитку м. Вінниці 2030. URL: <http://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/EconomicsBusinessAndInvestmens/ShowContent.aspx?ID=314>

До першої групи джерел відносимо сайти центральних і місцевих органів влади та місцевого самоврядування, а також персональні сайти окремих політиків. Так, дані про перебіг виборчих кампаній (президентських і парламентських) і, зокрема, про кандидатів у депутати від Вінницької області, результати голосування мешканців регіону за Президента і депутатів рад усіх рівнів містяться на веб-сайті Центральної виборчої комісії України (<https://www.cvk.gov.ua/>). Ускладнює роботу над темою відсутність на сайті даних про парламентські вибори у 1990-х рр. та місцеві вибори до 2010 р.

Сайт Вінницької обласної ради (<http://vinrada.gov.ua>) є джерелом інформації про представницьку владу регіону. На сайті подано відомості про голову обласної ради В. Олійника, список депутатів поточного VII скликання із короткими біографічними відомостями, даними про місце роботи, партійну і фракційну належність, помічників депутата тощо. Варто зауважити, що окремо подані звіти більшості депутатів, у яких відображено їх діяльність і виконання пунктів передвиборчої програми. Із розділу «Історія» сайту можна почерпнути інформацію про історію і сьогодення Вінниччини, її символіку, керівників області у 1932–2015 рр., депутатів ради II–VI скликань тощо. Розміщена на сайті база документів є найбільш повним електронним архівом документів обласної влади у відкритому доступі, яка містить проекти рішень облради V–VII скликань, розпорядження голови обласної ради за 2006–2019 рр., протоколи та висновки постійних комісій і протоколи засідань та рішення президії обласної ради VII скликання тощо.

Про голову Вінницької обласної державної адміністрації (далі – ОДА), його заступників та їхню діяльність, яка значною мірою відображена у звітах про виконання «Програм економічного і соціального розвитку Вінницької області» та «Аналітичних довідках щодо соціально-економічного розвитку Вінницької області», дізнаємося із офіційного сайту ОДА (<http://www.vin.gov.ua>).

Джерелом достовірної інформації про керівників районів Вінницької області та їх заступників є сайти районних державних

адміністрацій (далі – РДА). Практично на всіх сайтах є інформація про керівництво, апарат, структурні підрозділи РДА, розпорядження голови РДА та інші нормативно-правові документи районного значення, інформація про діяльність РДА, центри надання адміністративних послуг, співпрацю з громадськістю тощо. Водночас, доводиться констатувати, що особи, які обіймали ключові посади у райдержадміністраціях, приблизно у половині випадків є недостатньо публічними. Так, із 27 досліджених нами сайтів біографічні довідки про голову РДА містять лише 16, про першого заступника (заступників) – 14; всі інші подають лише прізвище та ім'я і координати для зв'язку. При цьому повні біографії – рідкість. Доволі часто ця інформація обмежується даними про дату і місце народження та освіту. На жаль, на сайтах РДА є інформація лише про теперішніх керівників і немає про їх попередників. Рубрики «Кращий державний службовець» існують номінально і переважно містять лише посилання на нормативно-правові документи, якими вони регулюються і не містять інформації про проведення чи результати конкурсу.

Проаналізувати, як взаємодіє районна політична еліта з громадськістю, можна за допомогою рубрик «Громадська рада», «Громадянське суспільство», «Консультації з громадськістю», «Прозора влада» та ін. Утім, у цьому напрямі роботи спостерігається формальний підхід – зазначені рубрики часто пусті. Лише на 19 сайтах із 27 наведено склад громадських рад, і на 12 з 27 сайтів розміщено інформацію про їхню діяльність (*детальніше див.: таблиця 1*).

Сайти районних рад Вінницької області є найбільш повним джерелом про їхню діяльність. Власні сайти мають усі районні ради області. Винятком є лише Барська районна рада, відомості про діяльність якої містяться на окремій сторінці на сайті Барської районної державної адміністрації⁷³³.

⁷³³ Райрада. Барська районна державна адміністрація: веб-сайт. URL: <http://www.barrda.gov.ua/rayrada>

Таблиця 1. Інформація про змістове наповнення сайтів районних державних адміністрацій Вінницької області

Район	Сайт районної державної адміністрації	Інформація про голову РДА	Інформація про заступників голови та керівника апарату РДА	Апарат РДА (список членів)	Розпорядження голови РДА (2016–2019 рр.)
Барський	http://www.barrda.gov.ua/	+	+	+	+
Бершадський	http://rdabershada.gov.ua/	+	+	+	+
Вінницький	http://www.vinrda.gov.ua/	+	+	+	+ ⁷³⁴
Гайсинський	https://gaysin-rda.gov.ua	+	+	+	+
Жмеринський	https://zhmerynka-rda.gov.ua	+	+	+	+
Іллінецький	http://illrda.gov.ua	+	-	+	+
Калинівський	http://kalynivka-rda.gov.ua	+	+	+	+
Козятинський	https://kazatin-rda.gov.ua/	+	+	+	+
Крижопільський	http://kryzh.gov.ua	+	+	+	+
Липовецький	http://www.lip-rda.gov.ua	-	-	+	+
Літинський	http://lityn-administratsia.gov.ua/	-	-	+	+
Могилів-Подільський	http://rda-m-p.gov.ua/	+	-	+	+
Мурованокурило-везький	https://mkrda.gov.ua/	-	-	+	+
Немирівський	https://www.nemyriv-rda.gov.ua/	+	+	+	+
Оратівський	http://orra.gov.ua/	+	+	+	+
Піщанський	https://pischanka-rda.gov.ua/	-	-	+	+ ⁷³⁵
Погребищенський	https://pogrda.gov.ua	-	-	+	+
Теплицький	http://www.teplykrda.gov.ua/	+	+	+	+
Тиврівський	https://tyvrivska-rda.gov.ua/	+	+	+	+
Томашпільський	http://tomrda.gov.ua/	-	-	+	+
Тростянецький	https://trostrda.gov.ua/	-	-	+	+
Тулчинський	http://tulchin-rda.gov.ua/	+	+	+	+
Хмільницький	http://rda-hm.gov.ua/	+	+	+	+
Чернівецький	http://rda.chervlada.gov.ua/	-	-	+	+
Чечельницький	http://rda.chechnik-rada.gov.ua/	-	-	+	-
Шаргородський	http://rda.sharrayrada.gov.ua/	-	-	+	+
Ямпільський	http://yamp.gov.ua	-	-	+	+ ⁷³⁶

⁷³⁴ Тільки за 2017–2018 рр.⁷³⁵ Тільки за 2018 р.⁷³⁶ Тільки за 2016–2017 рр.

Переважна більшість сайтів районних рад містять відомості лише про депутатів ради поточного VII скликання. Утім, частина сайтів має розділи, де додатково розміщено інформацію про особовий склад рад попередніх скликань: Тиврівської районної ради – III–VII скликань, Барської, Вінницької, Калинівської, Погребищенської, Теплицької райрад – VI скликання. Персональний склад рад усіх семи скликань є лише на сайтах двох райрад – Гайсинської та Липовецької. Близько половини списків членів рад містять інформацію про партійну належність депутатів, дещо більше – дату народження і місце роботи. Частина сайтів містить лише перелік прізвищ депутатів (*детальніше див: таблиця 2*).

Таблиця 2. *Інформація про змістове наповнення сайтів районних рад Вінницької області*

Район	Сайт районної ради	Інформація про голову ради	Список членів ради поточного скликання	Інформація про рішення районної ради	Звіти голови районної ради
Барський	http://www.barrda.gov.ua/rayrada	–	+	+	–
Бершадський	http://rada-bershad.gov.ua/ http://old.rada-bershad.gov.ua/	+	+	+	+
Вінницький	http://vinrayrada.gov.ua	–	+	+	–
Гайсинський	http://gayrayrada.gov.ua	+	+	+	–
Жмеринський	http://zhmrada.gov.ua	+	+	+	–
Іллінецький	http://illintsi-rada.gov.ua	–	+	+	–
Калинівський	http://kalynivka-rr.org.ua/	+	+	+	+
Козятинський	http://krr.gov.ua/	–	+	+	–
Крижопільський	http://rayrada.krz.gov.ua/	+	+	+	–
Липовецький	http://lipovec-rada.org.ua/	–	+	+	–
Літинський	https://litin-rada.gov.ua/	–	+	+	–
Могилів-Подільський	http://mogpod-rayrada.org.ua/	+	+	+	–
Мурованокуріло-веський	https://mk-rayrada.gov.ua/	+	+	+	–

Немирівський	http://nemyrivska.rayrada.org.ua/	-	+	+	-
Оратівський	http://orativrada.org.ua/	-	+	+	-
Піщанський	https://pischanka-rayrada.gov.ua/	-	+	+	-
Погребищенський	http://pograinrada.gov.ua/	+	+	+	-
Теплицький район	http://www.teprada.gov.ua/	+	+	+	-
Тиврівський район	https://tvrada.gov.ua/	+	+	+	+
Томашпільський	http://tomrayrada.org.ua/	+	+	+	-
Тростянецький	https://trostyanec-rayrada.gov.ua/	+	+	-	-
Тулчинський	http://tulchin-rada.org.ua/	-	+	+	-
Хмільницький	http://hmrayrada.vn.ua/	-	+	+	-
Чернівецький	http://chervlada.gov.ua/	-	+	-	-
Чечельницький	http://chechelnic-rada.gov.ua/	+	+	-	+
Шаргородський	http://rayrada.sharrayrada.gov.ua/	-	+	+	-
Ямпільський	http://yampilrad.gov.ua/	+	+	+	-

Позиції депутатів районних рад з тих чи інших питань, що стосуються ситуації на місцях, можна дізнатися із деяких сайтів райрад. Так, на сайті Вінницької районної ради ведеться рубрика «Депутатська сторінка»⁷³⁷, на сайті Козятинської районної ради розміщено декілька виступів голови ради В. Слободянюка⁷³⁸. Формальний підхід до спілкування з виборцями використовував голова Жмеринської районної ради С. Гринчук: сайт ради містить рубрику «Виступи, інтерв'ю, вітання», дописи у якій обмежуються лише привітаннями з нагоди державних і професійних свят⁷³⁹. Утім, незважаючи на наявність таких публікацій, вони дають досить побіжне уявлення про роботу голови і депутатів районних рад.

⁷³⁷ Депутатська сторінка. Вінницька районна рада. URL: <http://vinrayrada.gov.ua/deputatska-storinka/>

⁷³⁸ Віктор Слободянюк: «Керувати громадою – це значить діяти на користь людям, а не мати можливість розігрувати політичні ігри чи задовольняти власні амбіції». URL: <http://krr.gov.ua/golova-rajonnoi-radi/statti-ta-komentari/viktor-slobodyanjuk-keruvati-gromadoju-ce-znachit-diyati-na-korist-ljudyam-a-ne-mati-mozhливiv-rozigrivati-politichni-igri-chi-zadovolnyati-vlasni-ambicii/>; Віктор Слободянюк: «Районна рада всіляко сприятиме дотриманню законності у вирішенні гострих питань». URL: <http://krr.gov.ua/golova-rajonnoi-radi/statti-ta-komentari/viktor-slobodyanjuk-rajonna-rada-vsilyako-spriyatime-dotrimannju-zakonnosti-u-virishenni-gostrih-pitan/>

⁷³⁹ Виступи, інтерв'ю, вітання. Жмеринська районна рада. URL: <http://zhmrada.gov.ua/golovna/vistupi,-%D1%96nterv%E2%80%99yu,-v%D1%96tannya/>

До цієї ж групи джерел також відносимо персональні сайти вінницьких політичних і громадських діячів. Надзвичайно інформаційно-насиченим є персональний сайт вінницького міського голови (2002–2005), голови Вінницької ОДА (2005–2010), народного депутата України VII і VIII скликань О. Домбровського. Сайт діє з 2012 р. і регулярно поповнюється. Традиційно на ресурсі наявні дані біографічного характеру, інформація про законодавчу діяльність, помічників депутата тощо. На особливу увагу заслуговує велика кількість публікацій про реакцію політика на основні суспільно-політичні події в Україні, його вплив на життя регіону і т. д.⁷⁴⁰

На противагу цьому сайт голови Вінницької обласної ради (2006–2010), народного депутата України VII і VIII скликань Г. Заболотного дуже бідний на інформацію⁷⁴¹. Сайт також було створено у 2012 р., і з того часу він не наповнювався. На сайті наявна біографія та рекламна брошура політичного діяча і його передвиборча програма як кандидата у народні депутати на парламентських виборах 2012 р.⁷⁴²

Інформаційний ресурс голови Вінницької облради (1998–2002), голови Вінницької ОДА (2004–2005), народного депутата України IV, V, VII скликань Г. Калетніка також не наповнюється з осені 2014 р. – часу, коли він не був обраний до Верховної Ради України. Утім, сайт до цього часу активний, і там можна знайти дані про життєвий шлях політика, його виступи і статті, а також публікації про нього у засобах масової інформації (далі – ЗМІ), що дають уявлення про його політичну та законотворчу діяльність⁷⁴³.

Формальний підхід було використано і під час створення сайта народного депутата Г. Ткачука – унікальної інформації на

⁷⁴⁰ Персональний сайт. Олександр Домбровський. URL: <http://dombrowskiy.com/>

⁷⁴¹ Заболотний Григорій Михайлович. Офіційний сайт народного депутата України. URL: <http://www.zabolotniy.vinnitsa.com/>

⁷⁴² Програма. Заболотний Григорій Михайлович. Офіційний сайт народного депутата України. URL: <http://www.zabolotniy.vinnitsa.com/programa>

⁷⁴³ Калетнік Григорій Миколайович. Персональний сайт. URL: <http://www.kaletnik.com.ua/>

сайті практично немає⁷⁴⁴. Утім, поряд із традиційними біографічними даними тут наявний перелік поданих законопроектів та зібрано колекцію відео-виступів діяча⁷⁴⁵.

На сайті депутата Верховної Ради України від виборчого округу № 18 Вінницької області Р. Демчака наявні біографічні дані про політичного діяча, відомості про його роботу як народного депутата, передвиборча програма із посиланнями на конкретні дії політика, спрямовані на виконання її пунктів, одне інтерв'ю та адреси громадських приймальень⁷⁴⁶. У мережі Інтернет також є сайт благодійної організації «Фонд Демчака зі сприяння економічному розвитку регіону». Своєю діяльністю фонд охоплює 5 районів Вінниччини – Оратівський, Іллінецький, Немирівський, Погребищенський та Липовецький. На сайті організації міститься інформація про основні напрями роботи фонду, діючі і завершені проекти, самого Р. Демчака та його представників у згаданому регіоні⁷⁴⁷.

Певну інформацію про народного депутата України ІV скликання від Вінниччини та голову Вінницької ОДА у листопаді 2010 р. – лютому 2014 р. С. Татусяка можна почерпнути зі сайту Міжнародна громадська організація «Україна–Польща–Німеччина», яку він очолює⁷⁴⁸. На сайті депутата Верховної Ради України І скликання, активного громадсько-політичного діяча Вінниці, ректора Вінницького національного технічного університету (до 2010 р.) Б. Мокіна можна дізнатися як про нього самого, так і про деяких представників політичної еліти обласного центру⁷⁴⁹.

⁷⁴⁴ Геннадій Ткачук. Народний депутат України. URL: <https://www.tkachukrada.com/about2>

⁷⁴⁵ Відео. Геннадій Ткачук. Народний депутат України. URL: <https://www.tkachukrada.com/clients>

⁷⁴⁶ Руслан Демчак : Персональний веб-сайт. URL: <http://demchak-ruslan.com.ua/>

⁷⁴⁷ Фонд Демчака зі сприяння економічному розвитку регіону. URL: <http://demchak.com.ua/>

⁷⁴⁸ Міжнародна громадська організація «Україна–Польща–Німеччина». URL: <http://www.ukrpolgerm.com/>

⁷⁴⁹ Мокін Борис Іванович. Персональний сайт. URL: <http://www.mokin.com.ua/>

На цей час припинили існування сайти колишніх народних депутатів П. Порошенка (<http://poroshenko.org>), О. Калетник (<http://kaletnyk.org.ua>) та колишнього депутата Вінницької обласної ради від міста Ладижин, директора ПрАТ «Зернопродукт МХП», народного депутата України VIII скликання М. Кучера (<http://mykola-kucher.com>)⁷⁵⁰.

До другої групи джерел відносимо матеріали медіапростору Вінниччини. Детальна інформація про функціонування регіональних політичних еліт міститься у місцевих ЗМІ: від часу проголошення незалежності у 1991 р. і до середини 2000-х років – переважно у газетах, зі середини 2000-х і до нинішнього часу – на місцевих інформаційних інтернет-ресурсах.

У радянські часи на Вінниччині видавалося лише 2 обласні газети – «Вінницька правда» і «Комсомольське плем'я». Поява значної кількості періодичних видань у регіоні та їх динамічний розвиток почався після здобуття Україною незалежності. Процеси демократизації та розвитку ринкової економіки вимагали нових підходів до подачі новин, що посприяло появі великої кількості нових газет найрізноманітнішої тематики. Всього, за даними Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва, у 1991–2017 рр. в області виходило 82 назви газет⁷⁵¹.

Ключові події політичного та економічного життя регіону у 1990-х – першій половині 2000-х, інформація про місцевих політиків цього періоду, їхню позицію, способи прийняття рішень та їх наслідки відображено у таких газетах, як: «Вінницька газета» (1993 – до цього часу; засновник – Вінницька міська рада), «Подолія» (1991–2007; до 1991 р. – «Комсомольське плем'я»; засновник – Вінницька обласна державна адміністрація), «Независимый курьер» (пізніше – «Курьер»; 1997–2015), «Віта» (1994–2000), «Новини Вінниччини» (зараз – «Події. Факти. Новини

⁷⁵⁰ Сайт депутата Вінницької обласної ради Миколи Кучера. URL: http://lad.vn.ua/lad_saity/sait-deputata-vinnickoi-obalsnoi-radi-mikoli-kuchera.html

⁷⁵¹ Огороднік В., Козакевич М. Вінницькі газети сьогодні і вчора. URL: <https://pokolinnya21.wordpress.com/2017/12/13/%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B8-%D1%81%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D1%96-%D0%B2%D1%87%D0%BE%D1%80/>

Вінниччини»; 1997 – до цього часу); «Іштар» (1992–1998); «Подільські відомості» (1997–1999); «33-й канал» (1992 – до цього часу); «Південний Буг» (1991–1997); «Вінницькі реалії» (2009 – до цього часу); «Вінниця експрес» (1997–1999); «Вінницькі вісті» (1992–1998); «Вечерня Винниця» (1992–1993); «Вінницькі відомості» (1996–2008); «Дев'ятий вал» (2001–2004); «Південний Буг» (1991–1997); «20 хвилин» (2005–2014); «Місто» (2004 – до цього часу)⁷⁵². Найбільш впливовими друкованими виданнями регіону на цей час є «RIA», «33-й канал», «Місто», «Реал», «Вінницька газета»⁷⁵³.

Джерелом інформації про діяльність регіональних політичних еліт на рівні районів та міст є районні та міські комунальні газети. Загалом у 27 районах області станом на 2014 р. їх нараховувалося 32 видання: «Барчани», «Бершадський край», «Вінницька газета», «Вісник Козятинщини», «Вісті Тепличчини», «Гайсинський вісник», «Життєві обрії», «Жмеринський меридіан», «Колос», «Краяни», «Липовецькі вісті», «Літинський вісник», «Маяк», «Наше Придністров'я», «Нове місто», «Обрії Оратівщини», «Піщанські вісті», «Подільська зоря», «Подільський край», «Прапор перемоги», «Прибузькі новини», «Сільські новини», «Слово Придністров'я», «Томашпільський вісник», «Трибуна праці», «Тростянецькі вісті», «Трудова слава», «Тулчинський край», «Чернівецька зоря», «Чечельницький вісник», «Шаргородщина», «Ямпільські вісті»⁷⁵⁴. У Томашпільському, Тиврівському, Тростянецькому та Жмеринському районах видавалося по два часописи, у інших – по одному⁷⁵⁵.

⁷⁵² Огороднік В., Козакевич М. Вінницькі газети сьогодні і вчора. URL: <https://pokolinnya21.wordpress.com/2017/12/13/%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B8-%D1%81%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D1%96-%D0%B2%D1%87%D0%BE%D1%80/>

⁷⁵³ Інформаційний простір Вінниччини. Попе-попереду ...ошенко! URL: <http://politarena.info/featured/informatsiinyi-prostir-vinnychchyny-pope-poperedu-oshenko/>

⁷⁵⁴ Гандзюк В. Тенденції розвитку районної преси Вінниччини в умовах сучасного мас-медійного середовища. Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2014. Вип. 4. С. 352. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2014_4_28

⁷⁵⁵ Там само

Газетні публікації 1990-х – середини 2000-х рр. є чи не найбільш повним джерелом для дослідження регіональних еліт. Так, на шпальтах місцевих газет відображена участь місцевої влади у поступовому переведенні планової економіки на ринкові рейки, зокрема, це статті про діяльність зовнішньоекономічної асоціації «Вінінтер»⁷⁵⁶, госпрозрахункової фірми «Вінницязовнішсервіс»⁷⁵⁷, контакти місцевої влади з іноземними підприємцями⁷⁵⁸ та ін.⁷⁵⁹.

Окремою темою для газетних публікацій цього періоду було проведення Всесоюзного референдуму про збереження СРСР 17 березня 1991 р.⁷⁶⁰ та Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. щодо проголошення незалежності України⁷⁶¹ та їх оцінка місцевими партійними і державними діячами⁷⁶². У низці статей відображено ставлення місцевої політичної еліти до спроби державного перевороту в СРСР 19–21 серпня 1991 р.⁷⁶³. Зміна

⁷⁵⁶ Дворчін П. «Вінінтер» – асоціація підприємців. Вінницька правда. 1991. 16 квітня; Козак В. А. «Вінінтер» кличе в дорогу. Вінницька правда. 1991. 7 лютого; Лазаренко В. Дозволено мати право. Голос України. 1991. 19 червня. С. 5.

⁷⁵⁷ Кулик-Куличенко В. А. Фірма запрошує партнерів. Вінницька правда. 1991. 31 серпня.

⁷⁵⁸ Максименко К. Політики будують хати, а торговці прокладають шляхи між ними. Панорама. 1991. 2 листопада.

⁷⁵⁹ Гибаев В. Я. Бізнес – это работа. Правда Украины. 1991. 9 апреля; Дерев'яно В. Як торгують у США, чому ми навчилися і що запровадимо у себе. Вінницька правда. 1991. 25 червня; Пастушенко Л. Вінниця чекає на комерсантів. Радянська Україна. 1991. 20 червня.

⁷⁶⁰ Союзний договір: «так» і «ні». Вінницька правда. 1991. 23, 25, 30 січня; Буртяк Г. Як житимемо далі? Вінницька правда. 1991. 29 березня.

⁷⁶¹ Повідомлення Центральної виборчої комісії по виборах Президента України та з Всеукраїнського референдуму про підсумки виборів Президента України, які відбулися 1 грудня 1991 року. Молодь України. 1991. 6 грудня.

⁷⁶² Костін М. На правах суверенності. Вінницька правда. 1991. 15 березня; Сорока І. Чому ми за Союз. Вінницька правда. 1991. 15 березня; Дідик М. А. «Ми вірили, що так буде...». Вінниччина. 1991. 3 грудня.

⁷⁶³ Мокін Б. І. Роздуми під час та після путчу. Вінницька правда. 1991. 3 вересня; Зінченко А. Тривожний серпень. Панорама. 1991. 29 серпня; [Інтерв'ю с должностными лицами об их отношении к перевороту 19 августа 1991 года: Дидьком Н. А., Костиным Н. Ф., Лысенко В. Г., Гижинским Я. И (католическая церковь), митрополитом Агафангелом, Бодлевым Н. Ф. (типография), Михтюком А. А. (Винницкий гарнизон), Дубовым А. Я. (МВД); Школьным В. Г. (обком ЛКСМУ)]. Наше слово. 1991. № 5 (сентябрь); Вовк С., Решетник О. Влада має відповісти за все... Вінницькі вісті. 1991. № 21 (жовтень); Дідик М. А.

політичних орієнтацій колишніх членів КПРС та департизація в області відображена у статтях М. Барася⁷⁶⁴, В. Лазаренка⁷⁶⁵, А. Тетянчук⁷⁶⁶, виступах у пресі колишнього народного депутата СРСР В. Бавули⁷⁶⁷. Певне уявлення про позиції місцевих еліт на завершальному етапі існування СРСР та початковому етапі української незалежності дають опубліковані виступи та інтерв'ю народних депутатів А. Матвієнка⁷⁶⁸, А. Зінченка⁷⁶⁹, В. Рябоконея⁷⁷⁰, В. Хижняка⁷⁷¹.

У газетних публікаціях наявний цінний емпіричний матеріал про діяльність місцевої управлінської еліти (керівників промислових і сільськогосподарських підприємств) і її адаптацію до нових економічних і політичних умов у першій половині 1990-х рр. Зокрема, на шпальтах місцевої преси знаходимо інформацію про керівників заводу «Кристал»⁷⁷², Вінницької картографічної фабрики⁷⁷³, Виробничого об'єднання «Хімпром»⁷⁷⁴, заводу «Маяк»⁷⁷⁵,

Консолідувати наші сили, помисли і дії. Вінницька правда. 1991. 29 серпня; Хто і як діяв в умовах серпневого путчу? Вінниччина. 1991. 11 жовтня; Давиденко С. І. Не треба підігрівати пристрасті. Панорама. 1991. 7 вересня.

⁷⁶⁴ Барась Н. Как устроились бывшие. Правда Украины. 1991. 10 декабря.

⁷⁶⁵ Лазаренко В. Найкращі родичі гарбузові. Голос України. 1991. 26 вересня; Лазаренко В. Департизуємось. Голос України. 1991. 29 серпня. С. 5.

⁷⁶⁶ Тетянчук А. Час істини. Панорама. 1991. 17 вересня.

⁷⁶⁷ Бавула В. С. «Я стала свободной». Резонанс. 1991. № 25 (декабрь); Бавула В. С. Выступление на Внеочередном Съезде народных депутатов СССР. Известия. 1991. 6 сентября. С. 4.

⁷⁶⁸ Скачко В. Поза регламентом. Сільські обрії. 1991. № 8. С. 2–3.

⁷⁶⁹ Зінченко А. Л. Проблеми Вінницького Застоя. Вінницька правда. 1991. 3 січня; Зінченко А. Дерево з плоду пізнається. Голос України. 1991. 25 квітня.

⁷⁷⁰ Костко В. Рябоконея В. П.: «Мені не соромно дивитися людям у вічі». Вінниччина. 1991. 5 листопада; Дудкевич Д. Рябоконея В. П.: «Люди підуть за нами. Я в цьому впевнений...». Вінницька правда. 1991. 12 березня.

⁷⁷¹ Хижняк В. М. Треба шукати реальні шляхи: Виступ нар. депутата УРСР на другій сесії Верховної Ради Української РСР. Прибузькі новини. 1991. 5 січня.

⁷⁷² Барась Н. Валюта «Кристалла». Правда Украины. 1992. 28 августа.

⁷⁷³ Барась Н. По следам бюрократической клячи. Правда Украины. 1992. 11 августа.

⁷⁷⁴ Чебан О. Гаврилук Л. М.: «Хімпром» бачить перспективу. Панорама. 1992. 12 грудня.

⁷⁷⁵ Охоче купить кожен. Панорама. 1992. 22 вересня.

Державного підшипникового заводу № 18⁷⁷⁶, Барської меблевої фабрики⁷⁷⁷, Вінницького швейного виробничого об'єднання ім. Володарського⁷⁷⁸, Вінницького заводу пакувальних виробів⁷⁷⁹, Вінницького консервного заводу⁷⁸⁰, Калинівського заводу сільськогосподарської техніки «Агромаш»⁷⁸¹, Вінницького інструментального заводу⁷⁸², Теплицького заводу сухого молока⁷⁸³, Росошанської паперової фабрики⁷⁸⁴ тощо. Особливу увагу у цей час місцеві газети приділяли функціонуванню ключових для агропромислового комплексу Вінниччини цукрової та спиртової галузей⁷⁸⁵.

Низка газетних публікацій присвячена залученості політичної еліти Вінницької області до створення та діяльності місцевих осередків політичних партій. Партійне будівництво на Вінниччині розпочалося задовго до розпаду СРСР із появи осередків Народного Руху України. У 1990 р. газети «Комсомольське плем'я» та «Вінницька правда» приділяли значну увагу конференціям і вічам НРУ⁷⁸⁶ та окремим місцевим діячам політичної сили⁷⁸⁷.

⁷⁷⁶ Власчук В. Феномен ДПЗ-18. Пульс. 1992. № 18 (травень).

⁷⁷⁷ Волошин А. Театр починається з вішалки, а квартира – з «Барчанки». Панорама. 1992. 18 січня.

⁷⁷⁸ Гавриш Л. Т. Самоїдна економіка не для «Володарки». Подолія. 1992. 4 серпня.

⁷⁷⁹ Малиновська Т., Гнезділов Л. У гармонії барв і форм. Земля Поділля. 1992. 3 червня.

⁷⁸⁰ Непийвода Ю. Перейти рубікон. Земля Поділля. 1992. 14 листопада.

⁷⁸¹ Новий профіль «Агромашу». Вінниччина. 1992. 29 липня.

⁷⁸² Пічкур Д. Не в ценах, а на складах. Вінниччина. 1992. 15 жовтня.

⁷⁸³ Фарафон Л., Пастушенко М. Знайомтесь: Теплицький завод сухого молока. Земля Поділля. 1992. 18 листопада.

⁷⁸⁴ Воронович В. Г. Спад зупинено, нарощуємо виробництво. Нове життя. 1992. 18 листопада.

⁷⁸⁵ Трудові будні спиртовиків. Південний Буг. 1992. Липень (№ 28); Белозерова Л., Дидьк Н. А. «Золотая» валюта республіки. Правда України. 1992. 3 марта.

⁷⁸⁶ Присяшнюк В. Що є істина. Сільські обрії. 1990. № 1. С. 11–15.; Амбіції чи істина. Комсомольське плем'я. 1990. 2 серпня; Мельник В. Рання втома чи хвороба зростання? Комсомольське плем'я. 1990. 25 вересня; Надзвичайна конференція. Вінницька правда. 1990. 8 серпня; Вітковський В. Рух «прикрив» рух. Молодь України. 1991. 28 серпня.

⁷⁸⁷ Васюнько В. Вінницький Рух: лідери справжні та уявні. Вінницька правда. 1990. 16 вересня; Мельник В. Анцибор А.: «Справа вища від нас». Комсомольське плем'я. 1990. 28 серпня.

Після проголошення незалежності України у Вінницькій області почали виникати місцеві осередки загальнодержавних політичних партій. На сторінках газет віднаходимо матеріали про участь регіональних політичних еліт у розбудові місцевих осередків Соціалістичної партії України⁷⁸⁸, Демократичної партії України⁷⁸⁹, Української республіканської партії⁷⁹⁰, Конгресу українських націоналістів⁷⁹¹, Організації Українських націоналістів⁷⁹², «Партії праці»⁷⁹³, Комуністичної партії України⁷⁹⁴, «Міжрегіонального блоку реформ»⁷⁹⁵, Всеукраїнського союзу робітників⁷⁹⁶, політичного об'єднання «Нова Україна»⁷⁹⁷, Партії зелених України⁷⁹⁸, Ліберальної партії України⁷⁹⁹, Соціал-демократичної партії України (об'єднаної)⁸⁰⁰, Всеукраїнського об'єднання

⁷⁸⁸ Бондарчук І. Наша сила – в єдності. Вінниччина. 1993. 4 лютого.

⁷⁸⁹ Ковтун Т. Копецький В.: Що радять демократи. Вінниччина. 1993. 13 серпня.

⁷⁹⁰ Пилипенко А. УРП на Вінниччині. Вінницькі вісті. 1993. № 3 (лютий). С. 2.

⁷⁹¹ Пархомчук Ю. Націоналісти голосували, рухівці протестували, а львівські бандерівці раділи, що приїхали без автоматів. Усім було дуже холодно. Подолія. 1993. 5 січня; Фінклер В. Знову розкол. Українське слово. 1995. 3 серпня (№ 31). С. 4.

⁷⁹² ОУН в Україні – це партія. Подолія. 1995. 21 жовтня.

⁷⁹³ Партія праці у Вінниці. Бізнес-контакт. 1993. 19 листопада (№ 41). С. 8.

⁷⁹⁴ Дереч Д., Креймер М. Об'єднані збори комуністів. Вінниччина. 1993. 8 червня.

⁷⁹⁵ Без партії реформ реформи здійснити неможливо: Заява установчої конференції Вінницької регіональної організації партії «Міжрегіональний блок реформ». Подолія. 1995. 27 травня.

⁷⁹⁶ Звернення делегатів першої конференції обласної організації Всеукраїнського союзу робітників до всіх трудящих області. Вінницька правда. 1995. Жовтень (№ 10).

⁷⁹⁷ Іванов Ю. З нами, з «Новою Україною» – до нової держави. Подолія. 1995. 8 серпня.; Расенко О. «Нова Україна» і її мета. Панорама. 1999. 15 грудня; Родінкова В. «Ще трошки і українці почнуть ненавидіти свою державу». Вінницькі відомості. 1999. 23 вересня. С. 3.

⁷⁹⁸ «Зелені» у Липовці. Панорама. 1992. 23 травня; Кульматицький В. Заява Вінницької міської організації Партії зелених України з приводу 5-ї річниці ПЗУ. Вінниччина. 1995. 28 жовтня.

⁷⁹⁹ Андрушак І. «Прийшов час конструктивної праці!». Панорама. 1999. 22 грудня.

⁸⁰⁰ Чернишук С. Вінницькі соціал-демократи проти «ліберала» Л. Кучми. День. 1999. 9 червня. С. 2.

«Громада»⁸⁰¹. Вінницький журналіст С. Вовк опублікував статті про історію УРП та НРУ на Вінниччині у 1990–1992 рр.⁸⁰², а В. Пашковський – про політичне життя і діяльність партії у Бершадському районі у 1991–1995 рр.⁸⁰³. Політичне життя в області у першій половині 1990-х рр. було доволі різноманітним – існував навіть «Клуб прихильників Президента України»⁸⁰⁴. Низка газетних статей є джерелом інформації про загальні риси партійного будівництва в області⁸⁰⁵.

Дослідження політичних еліт Вінницької області неможливе без аналізу інформації про народних депутатів України від регіону. Обласні і районні ЗМІ регулярно публікували біографічні дані та матеріали про діяльність депутатів, їх інтерв'ю, аналітичні статті про них тощо. Зокрема, нами були віднайдені публікації про депутатів Верховної Ради України І скликання (1990–1994) – О. Гудиму⁸⁰⁶, А. Зінченка⁸⁰⁷, Б. Мокіна⁸⁰⁸, А. Матвієнка⁸⁰⁹, І. Попи-

⁸⁰¹ «Громада» готується до з'їзду партії. Вінницька газета. 1999. 14 січня.

⁸⁰² Вовк С. Таємна директива «спрацювала». Вінниччина. 1992. 31 березня;
Вовк С. Що у Вінниці ім'я власне Рух? Вінницькі вісті. 1992. Квітень (№13). С. 2.

⁸⁰³ Пашковський В. Політичні пристрасті чи політичний штиль?
Бершадський край. 1995. 23 грудня.

⁸⁰⁴ Ільчук М., Мотренко Т. Клуб «любителів» Президента. Панорама. 1992.
30 квітня.

⁸⁰⁵ Рибалко В. Є й такі партії у нашій області. Вінницька правда. 1991.
27 серпня; Ковтун Т. Хто є хто. Вінниччина. 1995. 18 листопада; Малахова О.
Нарешті, дещо прояснилось. Вінниччина. 1993. 8 жовтня; Політичні партії;
Благодійні фонди. Вінниччина. 1995. 22 лютого. С. 3; Політичні партії та
громадські організації на Вінниччині. Вінниччина. 1995. 16 серпня. С. 3; Скільки
партій на Вінниччині? Вінниччина. 1995. 28 червня; Політизуємось? Вінниччина.
1999. 7 квітня; Лучинська А. Зона захвату. Подолія. 1999. 20 травня; Тихий Н. Чи
ж виростуть партії-мальки у велику рибу? Бізнес-контакт. 1999. 21 травня. С. 2.

⁸⁰⁶ Дунська О. Колесо історії котиться назад. Прибузькі новини. 1993.
4 березня.

⁸⁰⁷ Вище Бога вознісся нардеп Зінченко. Подолія. 1993. 13 листопада.

⁸⁰⁸ Мокін Б. І. Про те, що залишилось за кадром. Панорама. 1993. 30 січня.

⁸⁰⁹ Матвієнко А. С. «Покладаймося на власні сили». Бершадський край.
1993. 8 жовтня.

ка⁸¹⁰, В. Хижняка⁸¹¹; II скликання (1994–1998) – Н. Марковську⁸¹², І. Квятковського⁸¹³, А. Юхимчука⁸¹⁴, М. Парасунько, І. Ямковог⁸¹⁵; III скликання (1998–2002) – О. Зарубінського⁸¹⁶, І. Квятковського⁸¹⁷, А. Матвієнка⁸¹⁸, П. Порошенка⁸¹⁹, Є. Смірнова⁸²⁰, О. Юхновського⁸²¹, О. Шпака⁸²², В. Петрова⁸²³, М. Пасеку⁸²⁴ та ін.

⁸¹⁰ Байдалюк П. Попик І. В.: «Належу до центристів». Подолія. 1993. 24 квітня.

⁸¹¹ Хижняк В. М. Керуватися думкою народу. Прибузькі новини. 1993. 29 травня.

⁸¹² Марковська Н. Факти свідчать. Вінницька газета. 1995. 21 листопада; Марковська Н. «Більшість питань виборців я вирішувала». Вінницька газета. 1998. 24 січня.

⁸¹³ Педорук Д. Приймає народний депутат: [Про зустрічі І. Квятковського з виборцями]. Вінницька газета. 1995. 12 грудня; Квятковський І. Вінниця стала розмінною картою у проходженні до Верховної Ради України, – стверджує народний депутат. 33-й канал. 1998. 22 січня. С. 5.

⁸¹⁴ Депутати-вінничани в парламенті [Н. Марковська, І. Квятковський, А. Юхимчук та ін.]. Вінниччина. 1995. 24 січня.

⁸¹⁵ Мандатоносці, які сидять на двох стільцях одночасно. Подолія. 1995. 3 жовтня.

⁸¹⁶ Мельник В. Зарубінський О.: «Я залишаюсь вінничанином». Панорама. 1998. 20 травня.

⁸¹⁷ Педорук Д. Нардепи – дітям. Вінницька газета. 1999. 12 січня.

⁸¹⁸ Матвієнко А.: «Нікому не буде гірше від того, що комусь добре». Подолія. 1998. 10 листопада; Дончик Т. Звіт на фоні політичних варіацій. Вінниччина. 1999. 20 жовтня; Матвієнко А. Українське обличчя. Українська газета. 2001. 24 травня. С. 3.

⁸¹⁹ Безпапірний І. Попереду Порошенко, а за ним – розвалений міст. Вінницька газета. 1998. 17 листопада; Дончик Т. Петро Порошенко пішов у велику політику. Вінниччина. 2000. 18 березня; Білей Н. Концерт з шоколадним присмаком. Україна і світ сьогодні. 2001. 20–26 жовтня. С. 3.

⁸²⁰ Андрущенко В. Смірнов Є.: «Головне – робота на окрузі, на конкретного виборця». Вінниччина. 1998. 17 листопада.

⁸²¹ Рабенчук В. Юхновський О.: «Перелічу і дні, і літа. Кому яке добро зробив? Вінницька газета. 1998. 13 серпня; Пустіва В. Село – його біль і надія. Вінницька газета. 1999. 8 травня.

⁸²² Дончик Т., Яремчук О. Шпак О.: «Вся політика держави повинна бути підкорена інтересам людини...». Вінниччина. 2000. 21 липня; Василик Б. Допоміг народний депутат. Вінниччина. 1999. 12 лютого.

⁸²³ Мельник В. Петров В. Б.: «Парламент має бути противагою виконавчій владі». Панорама. 1998. 18 липня.

⁸²⁴ Таранюк С. «Риба гние з голови». Вінниччина. 1999. 20 лютого.

Проблеми взаємодії місцевих політичних еліт із центром певною мірою висвітлені у публікаціях, присвячених візитам у Вінницьку область ключових державних діячів, народних депутатів та політиків. Зокрема, це статті про перебування на Вінниччині: кандидатів у Президенти України на виборах 1991 р. В. Гриньова⁸²⁵, Л. Кравчука⁸²⁶, Л. Лук'яненка⁸²⁷, В. Чорновола⁸²⁸, І. Юхновського⁸²⁹, В. Яворівського⁸³⁰, Прем'єр-міністра України В. Фокіна (червень 1992)⁸³¹, Голови Верховної Ради України І. Плюща (липень 1992)⁸³², віце-прем'єр-міністра України М. Жулинського (травень 1993)⁸³³, Прем'єр-міністра України Л. Кучми (червень 1993)⁸³⁴, Президента України Л. Кравчука (липень 1993)⁸³⁵, голови Федерації профспілок України, народного

⁸²⁵ Гриньов В. Б.: Всю енергію я б спрямував у сферу економічну. Вінниччина. 1991. 26 листопада.

⁸²⁶ Л. М. Кравчук на Вінниччині. Вінниччина. 1991. 29 травня; Костко О. Будьмо господарями своєї долі. Вінницька правда. 1991. 30 травня; Кравчук Л. М. «Поступитись суверенітетом – значить зрадити Україні». Панорама. 1991. 30 травня; Андрущенко В. Теплі, щирі зустрічі. Вінницька правда. 1991. 31 травня; Донченко Г. Служити людям. Вінницька правда. 1991. 20 червня.

⁸²⁷ Костко О. Шість зустрічей з вінничанами. Вінниччина. 1991. 16 листопада.

⁸²⁸ Чорновіл В.: «Сьогодні нам потрібен Президент народного довір'я». Панорама. 1991. 19 жовтня; Костко О. Чорновіл В. М.: «Майбутнє залежить від нас самих». Вінниччина. 1991. 17 жовтня.

⁸²⁹ Юхновський І. Р.: «Україна може існувати тільки як демократична держава»: Слово до виборців. Вінниччина. 1991. 28 листопада.

⁸³⁰ В. О. Яворівський у Вінниці. Вінниччина. 1991. 14 листопада.

⁸³¹ Омельченко К. Сьогодні книги, завтра – акції та облігації. Вінниччина. 1992. 16 червня.

⁸³² Дончик Т.: «Приїзд на Вінниччину додав мені оптимізму». Вінниччина. 1992. 31 липня; Економічним реформам – енергію і пошук. Голос України. 1992. 31 липня; Плющ І. С. на Вінниччині. Вінниччина. 1992. 30 липня.

⁸³³ На Миколу Жулинського Вінниччина справила гарне враження. Вінниччина. 1993. 6 травня.

⁸³⁴ Паламарчук В. Гарантії уряду – хліборобам. Вінницька газета. 1993. 29 червня.

⁸³⁵ Костко О. Кравчук Л.: «Я просто здивований, побачивши ті можливості, які має Вінниччина». Вінниччина. 1993. 10 липня; Сметанин В. Так зачём все-таки Президент и министр обороны летали в Винницу и Хмельницкий? Киевские ведомости. 1993. 10 июля. С. 2.

депутата України О. Стояна (квітень 1995)⁸³⁶, віце-прем'єр-міністра України А. Кінаха (листопад 1995)⁸³⁷, Президента України Л. Кучми (березень 1995⁸³⁸; жовтень 1999⁸³⁹; грудень 2000⁸⁴⁰), голови Народного Руху України В. Чорновола (грудень 1995)⁸⁴¹, Прем'єр-міністра України П. Лазаренка (лютий 1998)⁸⁴², першого секретаря Центрального комітету Комуністичної партії України П. Симоненка (лютий, липень 1998)⁸⁴³, Прем'єр-міністра України В. Пустовойтенка (серпень 1998⁸⁴⁴; червень, жовтень 1999)⁸⁴⁵, народного депутата, кандидата у Президенти України Є. Марчука (червень 1999)⁸⁴⁶, народного депутата, голови Соціалістичної партії України О. Мороза (листопад 1998⁸⁴⁷; серпень 1999⁸⁴⁸; січень 2000⁸⁴⁹), Голови Верховної Ради України О. Ткаченка

⁸³⁶ З депутатським візитом. Профспілкова газета. 1995. 12 квітня (№ 15).

⁸³⁷ Коваленко О. Візит короткий, а програма довгострокова. Вінницька газета. 1995. 18 листопада.

⁸³⁸ Лазаренко В. Що пожнемо і зберемо. Бізнес-контакт. 1995. 10 березня (№ 10). С. 1–2.

⁸³⁹ Президент пізнає Вінниччину, Вінниччина – Президента. Панорама. 1999. 23 жовтня.

⁸⁴⁰ Кучма Л. Люди льоду міцніші, стійкіші біди. Подолія. 2000. 13 грудня.

⁸⁴¹ Дідик В. Чорновіл В.: «Ніяка «рука» не створить справжнього порядку». Подолія. 1995. 2 грудня.

⁸⁴² Григ В. Приїхав до Вінниці Хазяїн. Вінницькі вісті. 1998. 6 лютого. С. 2, 4.

⁸⁴³ Степаненко А. Петро Симоненко на Вінниччині. Вінницька газета. 1998. 19 лютого; Маковій А. П. М. Симоненко у Вінниці. Вінницька газета. 1999. 24 липня. С. 2.

⁸⁴⁴ Вінниччина зустрічала прем'єра гостинно, але вимогливо. Подолія. 1998. 1 серпня.

⁸⁴⁵ Білей Н. Борги віддавати важко, але треба. Вінницькі відомості. 1999. 24 червня. С. 3; Білей Н. Прем'єр-міністр України Валерій Пустовойтенко відвідав Вінниччину. Вінницькі відомості. 1999. 28 жовтня. С. 4.

⁸⁴⁶ Коваленко О. Євген Марчук: «Нам треба добиватись формування нової, якісно іншої влади». Вінницька газета. 1999. 2 червня.

⁸⁴⁷ Безпартійний І. «Вітаю представників вільної Вінниці». Вінницька газета. 1998. 14 листопада.

⁸⁴⁸ Степаненко А. Олександр Мороз на Вінниччині. Вінницька газета. 1999. 17 серпня.

⁸⁴⁹ Стрелкова Н. Політичне життя 2000 року на Вінниччині розпочав Мороз. 33-й канал. 2000. 6 січня. С. 2.

(вересень 1999)⁸⁵⁰, Прем'єр-міністра України А. Кінаха (липень 2001)⁸⁵¹, Голови Верховної Ради України І. Плюща (вересень 2000)⁸⁵², міністра внутрішніх справ України Ю. Кравченка (вересень 2000)⁸⁵³, Прем'єр-міністра України В. Ющенко (березень 2000)⁸⁵⁴. Завдяки використанню цих статей можемо прослідкувати динаміку взаємовідносин між конкретними політичними акторами, визначити ключові питання, які стояли на порядку денному в ході цих візитів, визначити способи взаємодії регіональної та центральної політичних еліт тощо.

Зі здобуттям Україною незалежності розпочався процес переходу старих компартійних регіональних політичних еліт у новостворені демократичні інституції. 5 березня 1992 р. було прийнято Закон України «Про Представника Президента України»⁸⁵⁵. Першим главою місцевої державної адміністрації у Вінницькій області було призначено голову Вінницької обласної Ради народних депутатів, народного депутата України М. Дідика (березень 1992 – жовтень 1994). Діяльність Представника Президента України широко відображена у газетних публікаціях того часу, зокрема – це його інтерв'ю⁸⁵⁶, виступи на засіданнях

⁸⁵⁰ Дончик Т. Ткаченко О.: «Я вірю у вінничан і хочу, щоб вони вірили мені...». Вінниччина. 1999. 28 вересня.

⁸⁵¹ Головка О., Чебан О. Ціни на зерно будуть стабільними. Урядовий кур'єр. 2001. 20 липня. С. 1, 2; Поїздка на Вінниччину. Демократична Україна. 2001. 20 липня.

⁸⁵² Захар'яш Є. Перебування Голови Верховної Ради Івана Плюща на Вінниччині. Подолія. 2000. 19 вересня.

⁸⁵³ Близько 600 «авторитетів» відправлено за ґрати. Урядовий кур'єр. 2000. 5 вересня. С. 6.

⁸⁵⁴ Сікорський Ю. Реформування АПК – шлях до стабільності. Панорама. 2000. 8 березня.

⁸⁵⁵ Про Представника Президента України: Закон України від 5 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2167-12>

⁸⁵⁶ Пастушенко Л. Дідик М. А.: «Я – за консолідацію». Демократична Україна. 1992. 7 квітня; Лазаренко В. Дідик М. А.: «Люблю людей за працю». Голос України. 1992. 15 квітня; Дидик Н. Кресло-мягкое, должность-жесткая. Правда Украины. 1992. 10 ноября.

облвиконкому⁸⁵⁷, статті про офіційні зустрічі⁸⁵⁸, формування облдержадміністрації⁸⁵⁹, її членів⁸⁶⁰ тощо⁸⁶¹.

Не менш репрезентативно представлено у місцевій пресі матеріали про діяльність у 1992–1994 рр. Представників Президента України у районах Вінницької області, зокрема І. Масного (Чечельницький р-н)⁸⁶², Г. Калетніка (Ямпільський р-н)⁸⁶³, М. Пеленка (Липовецький р-н)⁸⁶⁴, О. Кравця (Тиврівський р-н)⁸⁶⁵, М. Матієнка (Немирівський р-н)⁸⁶⁶, а також голів міських рад: В. Кондрицького (Ладижин)⁸⁶⁷, М. Малюти (Могилів-Подільський)⁸⁶⁸ тощо.

Після призначення М. Дідика Представником Президента України у Вінницькій області крісло голови облради обійняв його заступник – П. Ткач, чию політичну постать можемо проаналізувати завдяки опублікованим у місцевій пресі його інтерв'ю⁸⁶⁹ та

⁸⁵⁷ Дідик М. А. Не сподіватись на «манну небесну», а брати ініціативу в свої руки: Виступ на засіданні облвиконкому 18 січня. Вінниччина. 1992. 21 січня.

⁸⁵⁸ Представник Президента починає і... переконує. Панорама. 1992. 4 квітня.

⁸⁵⁹ Ковтун А. Перший тайм ми вже відіграли. Панорама. 1992. 16 травня.

⁸⁶⁰ Команда Миколи Дідика: Політичні портрети членів облдержадміністрації. Подолія. 1992. 14 липня; Команда Миколи Дідика: Політичні портрети членів обласної державної адміністрації. Подолія. 1993. 26 січня; Звільнено за зловживання. Голос України. 1993. 29 липня. С. 4; Мустафін В. А. Влада: сьогодні і завтра. Подолія. 1992. 24 березня.

⁸⁶¹ Каменюк М. Між молотом і ковадлом. Демократична Україна. 1993. 5 червня.

⁸⁶² З живим інтересом. Чечельницький вісник. 1993. 12 лютого.

⁸⁶³ Мельник В. Вчи народ, але й вчись у нього. Земля Поділля. 1993. 24 лютого.

⁸⁶⁴ Пастушенко Л. Переплутав кишені. Демократична Україна. 1993. 15 червня.

⁸⁶⁵ Дробчак Г. Ще не вмерла економімка: На Вінниччині вона почувається привільно. Сільські вісті. 1993. 24 вересня.

⁸⁶⁶ Матієнко М. С. Не всі надії виправдались. Прибузькі новини. 1993. 12 червня.

⁸⁶⁷ Балан Л. Кондрицький В. В.: «Саме тут у Ладижині». Подолія. 1993. 5 січня.

⁸⁶⁸ Лосенко В. Малюта М.: «Ради завжди були народними... Були і залишаються». Панорама. 1993. 24 лютого.

⁸⁶⁹ Костко О. Ткач П. І.: «Ради були і залишаються найбільш демократичними органами влади». Вінниччина. 1993. 21 серпня.

виступам на сесіях облради⁸⁷⁰. Низка публікацій відображає діяльність самої ради у цей період⁸⁷¹. Наявні також публікації про обрання П. Ткача народним депутатом України на довиборах у грудні 1992 р.⁸⁷².

На виборах у липні 1994 р. у боротьбі за крісло голови обласної ради переміг керівник одного з найбільш потужних на той час сільськогосподарських підприємств регіону СТОВ «Липівка» М. Мельник. Невдовзі він також обійняв посаду голови Вінницької ОДА. Джерелом для дослідження регіонального політичного бомонду того часу можуть бути інтерв'ю⁸⁷³ та виступи⁸⁷⁴ М. Мельника, статті про його кадрову політику⁸⁷⁵, роботу обласної ради⁸⁷⁶ та облдержадміністрації⁸⁷⁷.

⁸⁷⁰ Люди повірять, якщо побачать реальні позитивні зрушення. Вінниччина. 1993. 16 листопада; Подолаємо кризу – будемо жити краще. Вінниччина. 1993. 21 травня; Ткач П.: «Люди мають бачити в Радах і держадміністраціях захисників народних інтересів». Вінниччина. 1993. 16 лютого; Ткач П. І. Співпраця об'єднає наші зусилля. Панорама. 1993. 17 листопада.

⁸⁷¹ Депутати хочуть, щоб про них більше писали, журналісти – щоб їм створили умови для цього. Вінниччина. 1993. 2 квітня; Є всі умови стабілізувати виробництво. Вінниччина. 1993. 18 травня; Є і план, і бюджет. Панорама. 1993. 19 травня; Пастушенко Л. Хоч сій, хоч плач. Демократична Україна. 1993. 23 лютого; Сесія обласної Ради народних депутатів. Вінниччина. 1992. 31 жовтня; Ковтун Т. Готуймося: приватизація гряде. Вінниччина. 1992. 6 листопада; Костко О. Сьогодні у Вінниці – чотири «князівства». А завтра? Вінниччина. 1992. 26 вересня.

⁸⁷² Ткач П. І. – народний депутат України. Вінниччина. 1992. 8 грудня.

⁸⁷³ Мельник М.: «Існуючі негаразди можна подолати». Бізнес-контакт. 1995. 17 листопада (№ 45). С. 2.

⁸⁷⁴ Мельник М. Є. Альтернативи реформам немає. Вінниччина. 1995. 21 лютого; Кимак Л. Мельник М.: «Здолати кризу можна». Панорама. 1995. 23 серпня; Мельник М. Є. Не варто згущувати фарби. Панорама. 1995. 1 листопада.

⁸⁷⁵ Призначені голови районних державних адміністрацій Вінниччини. Вінниччина. 1995. 19 вересня; Структурні підрозділи облдержадміністрації. Вінниччина. 1995. 1 грудня; Ковтун Т. Миколі Мельнику допомагають формувати «команду». Вінниччина. 1995. 11 серпня; Формування команди продовжується. Подолія. 1995. 12 грудня.

⁸⁷⁶ Рішення приймаються. А криза в області поглиблюється. Подолія. 1995. 17 серпня.

⁸⁷⁷ «Жертва влади» з «подвійною мораллю». Подолія. 1995. 28 жовтня.

Перманентний конфлікт між головою Вінницької міськради Д. Дворкісом і головою облради та облдержадміністрації М. Мельником, що тривав упродовж усієї каденції останнього – 3 липня 1995 р. до червня 1996 р., відображений у низці статей, опублікованих у обласних газетах. При цьому варто зауважити, що «Вінниччина» стала на бік М. Мельника⁸⁷⁸, «Подолія» і «Вінницькі відомості» – підтримували Д. Дворкіса⁸⁷⁹, а «Вінницька газета» намагалася дотримуватися нейтральної позиції⁸⁸⁰. Відгомін протистояння між двома ключовими фігурами Вінницької області лунав і у загальноукраїнській пресі, зокрема, у статті В. Кузьменка «Губернатор на тлі», опублікованій у газеті «Україна Молода»⁸⁸¹. Низка статей є важливим джерелом для аналізу позицій місцевої еліти під час діяльності урядової комісії для перевірки стану справ у економіці та соціальній сфері, діяльності владних структур Вінницької області, що проходила восени 1995 р.⁸⁸²

⁸⁷⁸ Слово – не горобець, а «туману» напустити може. Вінниччина. 1995. 18 серпня; Ковтун Т. Микола Мельник оприлюднив свою заяву на ім'я Президента. Вінниччина. 1995. 22 серпня; Президенту України Л. Кучмі. Вінниччина. 1995. 1 вересня; Терешук О. Нехай нас Бог порятує від порад пана Дворкіса. Вінниччина. 1995. 2 вересня; Левченко В. Заява. Вінниччина. 1995. 3 листопада; Для кого закон писаний, а для кого – ні... Вінниччина. 1995. 26 вересня.

⁸⁷⁹ Шевченко В. Мер Вінниці Д. В. Дворкіс: «Я завжди боявся дураков и плохих дорог». Вінницькі відомості. 1995. 31 серпня (№ 34). С. 2; Мельник втомився змагатися з Дворкісом. Подолія. 1995. 2 вересня; Президенту України Кучмі Л. Д. Слово педагога. 1995. Вересень (№ 4). С. 4–5; Дмитро Дворкіс – Президентові України Леонідові Кучмі. Подолія. 1995. 5 вересня; Світлична О. Захистимо дорогого нам, Україні, великого трударя, мудрого керівника області, села, міста... Подолія. 1995. 19 вересня; Кузьменко В. Губернатор на тлі. Подолія. 1995. 7 вересня.

⁸⁸⁰ Мислінський А. Важкий діалог. Вінницька газета. 1999. 7, 9 вересня; Гречанівська Т. Мер проти губернатора. Вінницька газета. 1995. 28 вересня; Мельник М. З приводу однієї публікації. Вінницька газета. 1995. 26 вересня.

⁸⁸¹ Кузьменко В. Губернатор на тлі. Україна молода. 1995. 5 вересня.

⁸⁸² Слістратов І.: «Прийшов лісник і всіх вигнав». Подолія. 1995. 24 жовтня; Кінах А. К.: «Ми державні люди». Панорама. 1995. 25 жовтня; На якого коня підсадили А. Кінаха? Вінниччина. 1995. 3 листопада; Погляд на подію. Подолія. 1995. 14 листопада; Про результати роботи Урядової комісії з вивчення стану справ в економіці та соціальній сфері Вінницької області. Подолія. 1995. 26 грудня.

Значний масив публікацій у регіональних ЗМІ присвячений діяльності наступників М. Мельника – голів Вінницької ОДА А. Матвієнка (серпень 1996 – квітень 1998), М. Чумака (квітень 1998 – липень 1999), Д. Дворкіса (липень – листопад 1999), Ю. Іванова (листопад 1999 – травень 2002). У цьому контексті варто згадати низку інтерв'ю та виступів М. Чумака, у яких відображено його бачення політико-економічної ситуації у державі та регіоні⁸⁸³; публікації про короткий період перебування Д. Дворкіса на найвищій посаді в області⁸⁸⁴. Про протистояння міського голови, а згодом голови облдержадміністрації Д. Дворкіса і голови облради Г. Калетніка наприкінці літа – восени 1999 р. йдеться у статтях Л. Добринської⁸⁸⁵ та О. Калінчук⁸⁸⁶. Діяльність Ю. Іванова відображена у його виступах⁸⁸⁷ та інтерв'ю⁸⁸⁸. Газета «Подолія» опублікувала інформацію про

⁸⁸³ Дончик Т. Чумак М.: «...І я прийняв морально важке, але об'єктивне рішення». Вінниччина. 1999. 16 жовтня; Дончик Т. Чумак М.: «Мені боляче, коли страждає авторитет влади...». Вінниччина. 1999. 2 лютого; Чумак М.: «Коли я працював секретарем райкому партії...» 33-й канал. 1999. 1 квітня. С. 2; Дончик Т. Чумак М.: «Позиція Президента до керівництва області будується на довірі і повазі». Вінниччина. 1999. 16 квітня; Чумак М. Шляхом злагоди і реформ. Подолія. 1999. 29 квітня; Чумак М.: «Цей рік для всіх нас має стати переможним». Подолія. 1999. 7 травня.

⁸⁸⁴ Лучинська А. Дворкіс Д.: «Я прийшов не звільняти, а працювати разом з усіма». Подолія. 1999. 22 липня; Завдання Дмитра Дворкіса. Подолія. 1999. 5 серпня; Офіційна хроніка [Створення при голові облдержадміністрації рад з розвитку підприємництва та малого бізнесу]. Вінницька газета. 1999. 19 серпня; Розпорядження про перейменування. Панорама. 1999. 29 вересня.

⁸⁸⁵ Добринська Л. Владні мужі чубляться. 33-й канал. 1999. 23 вересня. С. 2; Добринська Л. Хто у кого позичив «ліцензію на клепку»? 33-й канал. 1999. 25 березня. С. 2.

⁸⁸⁶ Калінчук О. Калетнік Г.: «Чи варто смакувати тему “нелегітимного мера”?» Вінницькі відомості. 1999. 29 квітня. С. 3.

⁸⁸⁷ Чорний Ю. Політичні й економічні пріоритети Юрія Іванова. Подолія. 1999. 12 листопада; Костко О. Шукати шляхи до співробітництва, а не компромати на владу. Вінниччина. 1999. 30 листопада; Дончик Т. Іванов Ю.: «Створити нормальний робочий клімат в області». Вінниччина. 1999. 7 грудня; Федорченко Н.: «Зусилля кожного керівника мають спрямовуватися на те, щоб дійсно поліпшити життя людей...». Вінницька газета. 1999. 9 грудня.

⁸⁸⁸ Волошенюк І. Іванов Ю. І.: «Об чім болить голова губернатора». Вінниччина. 2000. 3 листопада; Іванов Ю. Випробування на землі. Подолія. 2000. 9 грудня.

керівні кадри виконавчої влади області⁸⁸⁹, а «Вінниччина» – про заступників голови ОДА у 1999 р.⁸⁹⁰.

Цінними для вивчення регіональної політичної еліти Вінниччини є газетні публікації про міську раду обласного центру, її голову та депутатів. Так, у низці статей О. Костіна проаналізовано обставини призначення першого міського голови, окреслено коло проблем, що перебували у фокусі уваги ради⁸⁹¹. Величезну кількість матеріалів місцеві ЗМІ містять про Д. Дворкіса – міського голову Вінниці, що обіймав цю посаду з травня 1992 р. до червня 2000 р.⁸⁹², В. Ваховського (червень 2000 – квітень 2002)⁸⁹³ та О. Домбровського (квітень 2002 – лютий 2005). Діяльність міської ради Вінниці переважно висвітлювалась у

⁸⁸⁹ Команда Юрія Іванова. Подолія. 2000. 31 жовтня; Держадміністрація Вінниччини. Подолія. 1999. 9 лютого; Виконавча влада Вінницької області. Подолія. 1999. 17 серпня.

⁸⁹⁰ В Юрія Іванова нові заступники. Вінниччина. 1999. 5 листопада; Валерій Коровій – заступник голови облдержадміністрації. Вінниччина. 2000. 17 жовтня.

⁸⁹¹ Костко О. Що день прийдешній нам готує? Вінницька правда. 1991. 29 січня; Костко О. У Вінниці – новий мер. Вінницька правда. 1991. 24 січня; Костко О. Надія вмирає останньою...: Нотатки із 6-ї сесії Вінницької міської ради народних депутатів 21-го скликання. Вінницька правда. 1991. 17 травня; Костко О. Осінь – пора для дискусій. Вінницька правда. 1991. 26 вересня; Костко О. Найкоротша і найспокійніша. Вінниччина. 1991. 14 листопада.

⁸⁹² Барась Н. Чашка кофе за... 3 миллионів, или Год из жизни мэра Винницы Д. Дворкиса. Правда Украины. 1993. 25 июня; Дворкіс Д. В. Що турбує вінничан?: Прес-конференція голови міської ради народних депутатів. Вінницька газета. 1995. 31 серпня; Палига В. Труднощі подолаємо тільки разом. Вінницька газета. 1995. 19 жовтня; 1997-й рік у цифрах і фактах: Вклад звіту міського голови Д. В. Дворкіса про роботу адміністрації Вінниці, зробленого по телеканалу «ВІТА» 23–25 березня. Вінницька газета. 1998. 26 березня; Прокурор нардепу Дворкісу – не указ. А Верховна Рада? Подолія. 1998. 25 липня; Сафронов К. Хто такий Татусяк і чого він воює проти Дворкіса? Вінницька газета. 1998. 9 липня; Відповідь С. Татусяка. Вінницька газета. 1998. 25 липня; Адреси «кишенькових газет» і кому вони служать. Вінницька газета. 1998. 1 серпня; 3 приводу одного спростування. Панорама. 1995. 26 липня.

⁸⁹³ Білей Н. Взявся – зроби, робиш – роби на совість. Україна і світ сьогодні. 2001. 21–27 липня. С. 6; Ваховський В.: «Наші бажання повинні співпадати з нашими можливостями». Вінницька газета. 2000. 8 вересня; Вінницький міський голова приступив до роботи. Вінниччина. 2000. 16 червня. С. 1; Ваховський В.: «Ми все розкладемо по полицях». Вінницька газета. 2000. 11 липня; Захар'яш Є. Ваховський В. Зрушення на краще. Подолія. 2000. 20 жовтня. С. 2.

«Вінницькій газеті»⁸⁹⁴. Низка статей була присвячена позиції депутатів міськради з питань життя міста⁸⁹⁵.

Для аналізу політичних еліт на рівні районів наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. у нагоді стануть статті про голів РДА і районних рад, що найбільш активно публікувалися у газетах «Подолія» і «Вінниччина». До цієї групи відносимо публікації про І. Вітюка (Літинська РДА)⁸⁹⁶, А. Здра (Липовецька РДА)⁸⁹⁷, М. Матієнка (Немирівська РДА)⁸⁹⁸, М. Метя (Хмільницька РДА)⁸⁹⁹, А. Павліченка (Бершадська РДА)⁹⁰⁰, М. Подоляна (Крижопільська РДА)⁹⁰¹, Є. Фолюшняк (Тулчинська РДА)⁹⁰², В. Кожухаря (Ямпільська РДА)⁹⁰³, А. Федоренка (Тростянецька РДА)⁹⁰⁴, М. Бевза

⁸⁹⁴ Шугайло Д. Конкретність і діловитість: «Круглий стіл»: запитання жителів міста і відповіді виконкому міської ради народних депутатів. Вінницька газета. 1993. 12 березня; Матюхіна Т. М. Про «чарівну паличку», або Де взявся фонд мера і кому він потрібен. Вінницька газета. 1993. 18 лютого; Зміни, яких всі чекають. 3-тя сесія міської ради народних депутатів. Вінницька газета. 1995. 12 вересня; Андрієнко П. Щоб був порядок у місті. Вінницька газета. 1995. 25 листопада; Як поділити те, чого немає? Вінницька газета. 1998. 22 жовтня. С. 1, 2.

⁸⁹⁵ Чи збагатиться міська казна від здійснення приватизації?: Нотатки з 3-ї сесії Вінницької міськради. Вінниччина. 1995. 18 квітня; Махлай А. Виконком чи «торгсін»? Панорама. 1995. 26 квітня; Педорук Д. У депутатів теж свої проблеми. Вінницька газета. 1995. 12 серпня; Дьяков В. Й. Не можна працювати ефективно, якщо механізми старі. Вінниччина. 1993. 12 січня.

⁸⁹⁶ Тимчишин В. Земля Івана Вітюка. Панорама. 2000. 20 грудня; Якобчук М. Вітюк І.: «Щоб жилося людям заможню». Подолія. 1998. 5 листопада.

⁸⁹⁷ Призначення і звільнення. Подолія. 2000. 7 січня.

⁸⁹⁸ Галіза О. Роки та уроки Михайла Матієнка. Подолія. 2000. 12 вересня.

⁸⁹⁹ Чебан О. Прості секрети Михайла Метя. Подолія. 2000. 8 листопада; У Хмільницькій райдержадміністрації – новий голова. Вінниччина. 1999. 2 квітня.

⁹⁰⁰ Гордійчук П. Труди і дні Анатолія Павліченка. Подолія. 2000. 19 липня.

⁹⁰¹ Гура В. Подоляна М.: «Щастя голови РДА». Подолія. 2000. 30 серпня; Пастушенко Л. Подоляна М.: «Реформи – це ми». Подолія. 1999. 27 травня.

⁹⁰² Галіза О. Корпус швидкого реагування Євгенії Фолюшняк. Подолія. 2000. 14 березня.

⁹⁰³ Сльцова В. Кожухар В. О.: «Принциповість – це не догма». Панорама. 1999. 4 серпня; Брендуляк В. Кожухар В.: «Від принципових позицій не відступлюсь». Подолія. 1999. 20 квітня.

⁹⁰⁴ Фартушняк А. Федоренко А. Г.: «Мені імпонує “командний” стиль роботи». Вінниччина. 1999. 17 квітня; У Тростянці – новий голова райдержадміністрації. Вінниччина. 1998. 20 листопада.

(Погребищенська РДА)⁹⁰⁵, В. Томчука (Чернівецька РДА)⁹⁰⁶, І. Карлашука (Шаргородська РДА)⁹⁰⁷, В. Масного (Барська РДА)⁹⁰⁸, В. Ульянова (Тульчинська райрада)⁹⁰⁹, Б. Матвійчука (Чечельницька райрада)⁹¹⁰, В. Олексієнка (Погребищенська райрада)⁹¹¹, О. Жовніра (Тиврівська райрада)⁹¹², М. Ярового (Томашпільська райрада)⁹¹³, О. Кравченка (Гростянецька райрада)⁹¹⁴, П. Бровка (міський голова Могилева-Подільського)⁹¹⁵, О. Гвелесіані (міський голова Козятина)⁹¹⁶, В. Савчука (міський голова Тульчина)⁹¹⁷, П. Стороженка (міський голова Немирова)⁹¹⁸, В. Жеребнюка

⁹⁰⁵ Бевз М. Ділити відповідальність, а не владу. Подолія. 1999. 27 квітня.

⁹⁰⁶ Ставицький І. Один день з Володимиром Томчуком. Подолія. 2000. 18 квітня.

⁹⁰⁷ Трошкова А. Карлашук І.: «Земля батьків завжди найдорожча». Вінниччина. 1999. 12 жовтня.

⁹⁰⁸ Білей Н. Розправа над Валентином Масним, або Як на Вінниччині звільнили члена НДП, голову [Барської] райдержадміністрації за ... високий професіоналізм і активну громадянську позицію. Панорама. 1999. 16 жовтня.

⁹⁰⁹ Гура В. Ульянов В.: «Ми покликані зробити життя наших громадян заможним». Подолія. 1998. 14 липня.

⁹¹⁰ Фартушняк А. Матвійчук Б.: «Доводилось починати практично з нуля...». Вінниччина. 1998. 6 жовтня.

⁹¹¹ Подільський Е. Олексієнко В.: «Дисципліна стабілізує економіку». Подолія. 1998. 11 серпня.

⁹¹² Яремчук О. Жовнір О. І.: «Ділимо не владу, а відповідальність». Вінниччина. 1998. 2 жовтня.

⁹¹³ Брендуляк В. Яровий М. В.: «Прийшов удруге. Можливо, надовго». Подолія. 1998. 9 вересня.

⁹¹⁴ Фартушняк А. Кравченко О. Ф.: «Люди хочуть змін на краще». Вінниччина. 1998. 29 травня.

⁹¹⁵ Андрущенко В. Бровка П.: «На те й влада, щоб про людей дбати». Вінниччина. 1998. 19 червня; Трошкова А. Бровка П.: «На тілі шрамів нема, а на серці – не видно». Вінниччина. 1999. 13 листопада; Площанська Л. Європейський вибір Петра Бровка. Вінниччина. 2000. 16 червня. С. 2.

⁹¹⁶ Гвелесіані О.: «Як людина і керівник, я чекаю змін на краще». Вінниччина. 1998. 24 жовтня.

⁹¹⁷ Андрущенко В. Савчук В.: «Головна лінія – щоб людям було добре». Вінниччина. 1998. 12 грудня; Гура В. Як заслужити людську довіру і шану? Подолія. 1995. 9 вересня.

⁹¹⁸ Гура В. Місто його неспокою. Подолія. 1998. 9 липня.

(міський голова Жмеринки)⁹¹⁹, М. Бойка (міський голова Хмільника)⁹²⁰ тощо⁹²¹.

Починаючи зі середини 2000-х рр. більшість друкованих ЗМІ перейшла в on-line, а деякі зовсім відмовилися від випуску паперової продукції. Регіональні еліти представлені у них надзвичайно добре, але, зважаючи на величезний обсяг інформації і наявність на сайтах пошукових систем, вважаємо проводити аналіз публікацій недоцільним і обмежитися лише побіжним аналізом самих інтернет-ресурсів.

Станом на 2017 р. найбільше медіа-ресурсів області контролювалося тодішнім Прем'єр-міністром України В. Гройсманом, а також чинним головою Вінницької міської ради С. Моргуновим. Зокрема, це газети «Місто», «Вінницькі реалії», «Вінницька газета», інтернет-ресурси «Вінниця.info», «0432.ua», «Моя Вінниця» (myvin.com.ua) та ін.⁹²². Значну частину місцевих медіа-ресурсів контролювали провладні депутати. Наприклад, сайт «Vinnitsa Life» (vinnlife.com), «Немирівський вісник», «Оратівський вісник», Іллінецький вісник», «Погребищенський вісник», «Липовецький вісник» належали депутату від політичної партії «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА» Р. Демчаку; сайт «I Like News. Перші новини» (ilikenews.com.ua) – братам Геннадію (народний депутат України VIII скликання від політичної партії «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА») та Ігорю (з грудня 2014 р. – генеральний директор УДППЗ «Укрпошта»; з вересня 2017 р. – в. о. начальника, начальник Одеського морського порту) Ткачукам; сайт «ВінницяОК» (vinnitsaok.com.ua) – депутату від БПП О. Домбровському⁹²³.

⁹¹⁹ Подолян А. Жеребнюк В.: «Потрібно більше влади». Подолія. 2000. 12 травня. С. 2; Мрачковська Л. Жеребнюк В.: «Провінція просить “вудочку”». Вінниччина. 1999. 22 травня.

⁹²⁰ Гребельський С. Міський голова Хмільника тяжіє до узбецької кухні, але ніколи не відсовує український борщ і вареники. Вінниччина. 2000. 1 квітня.

⁹²¹ Прополіс К. На прийом – до Кучинського! Панорама. 1999. 17 березня; Страшний В. Білик А. М.: «Древньому місту – другу молодість». Вінниччина. 2000. 9 лютого.

⁹²² Демянчук А. Більшість вінницьких онлайн-медіа приховують інформацію про власників. URL: <http://vajr.info/zhurnalistski-rozsliduvannya/bilshist-vinnitskih-onlajn-media-prihovuyut-informatsiyu-pro-vlasnikiv/>

⁹²³ Там само

Низкою інтернет-ресурсів володіли колишні «регіонали». Так, за даними Вінницької агенції журналістських розслідувань та сайта vlasno.info В. Продивусу належали «Тарасова правда», «ОРД», «Компрогат України и России», С. Татусяку – Інформаційна Вінниччина (i-vin), Г. Калетніку – «Свобода слова в Україні». Також Г. Калетнік після перемоги у суді над газетою «33-й канал» здобув на неї певний вплив⁹²⁴.

Підсумовуючи значення цієї групи, що включає статті і замітки про діяльність місцевих політиків та їхні інтерв'ю, вважаємо за доцільне наголосити, що означені джерела яскраво ілюструють політичні цінності й ідентичності регіональної еліти Вінниччини та є одними із найважливіших для аналізу їхньої політичної поведінки.

Третя група – це архівні документи. Джерела цього типу наявні у архівах усіх рівнів – центральних, обласних і «місцевих» (архівних відділах обласної та районних державних адміністрацій та міських рад).

У першу чергу, це документи фондів 1 «Верховна Рада України, м. Київ» та 5225 «Центральна виборча комісія України» Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Так, у справах опису 28 «Центральна виборча комісія по виборах до В[ерховної] Р[ади] УРСР, з 1991 – України» знаходимо інформацію про межі виборчих округів на виборах 1994 р.⁹²⁵, списки кандидатів у народні депутати України на парламентських виборах 1994 р.

⁹²⁴ Дем'янчук А. Більшість вінницьких онлайн-медіа приховують інформацію про власників. URL: <http://vajr.info/zhurnalistski-rozsliduvannya/bilshist-vinnitskih-onlajn-media-prihovuyut-informatsiyu-pro-vlasnikiv/>; Кому належать і хто спонсорує ЗМІ у Вінниці. URL: <http://vlasno.info/ekonomika/3/finansii/item/13494-komu-nalezhat-i-khto-sponsoruie-zmi-u-vinnitsi-video>

⁹²⁵ Центральный державный архив вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 1. Оп. 28. Спр. 171. Документи до постанови Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України щодо утворення виборчих округів, зміни їх меж та перейменування (подання обласних рад, Президії Верховної Ради Криму, Київської та Севастопольської міських рад, карти-схеми виборчих округів та ін.), виборчі округи №№ 1–194; м. Київ, Республіка Крим, м. Севастополь, Вінницька – Запорізька області. Том 1. 70 арк.

(справи 174, 177)⁹²⁶ та списки народних депутатів України 1994–1997 рр. (справи 180, 181)⁹²⁷. У справах 182–202 містяться документи про обрання народних депутатів України (заяви, облікові картки, передвиборчі програми кандидатів у народні депутати, протоколи окружних виборчих комісій про реєстрацію кандидатів та результати виборів). Для аналізу представників Вінниччини у Верховній Раді України І скликання 1990–1994 рр. будуть корисними документи фонду 1, опису 31 «Особові справи депутатів Верховної Ради СРСР та УРСР (1937–1994)».

Документи фонду 5225 ЦДАВО України є важливим джерелом для вивчення еліт Вінницької області крізь призму їх участі у парламентських виборах 1998 р. Зокрема, у цьому фонді зберігаються документи виборчих комісій про реєстрацію кандидатів у народні депутати України у виборчих округах Вінницької області (протоколи окружних виборчих комісій, списки зареєстрованих кандидатів) (оп. 2, спр. 156)⁹²⁸; документи про обрання народних депутатів України в одномандатних виборчих округах Вінницької області (заяви, біографічні відомості, декларації, передвиборчі програми та ін.) (оп. 2, спр. 144); облікові картки кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (оп. 2, спр. 105–121); протоколи окружних виборчих комісій про підсумки голосування в одномандатних виборчих округах Вінницької області (оп. 2, спр. 809). На особливу увагу серед документів згаданих справ заслуговують передвиборчі програми кандидатів у народні депутати України, які практично неможливо отримати з інших джерел.

⁹²⁶ ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 28. Спр. 174. Списки кандидатів у народні депутати України на виборах 27 березня 1994 року та відомості про них. м.м. Київ, Севастополь, Республіка Крим, Вінницька – Кіровоградська області. Округи №№ 1–234. Том. 1. 239 арк.

⁹²⁷ ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 28. Спр. 180. Списки народних депутатів України, обраних у 1994–1997 рр., та відомості про них. Том. 1. 121 арк.; там само. Спр. 181. Списки народних депутатів України, обраних у 1994–1997 рр. та відомості про них. Том. 2. 171 арк.

⁹²⁸ ЦДАВО України. Ф. 5225. Оп. 2. Спр. 156. Документи виборчих комісій про реєстрацію кандидатів у народні депутати України по виборчих округах Вінницької, Волинської областей (протоколи окружних виборчих комісій, списки зареєстрованих кандидатів у народні депутати України). 249 арк.

Значні труднощі виникають під час пошуку архівних документів про місцеві політичні еліти – представників органів державної влади (державних службовців Вінницької ОДА та райдержадміністрацій області) та місцевого самоврядування (депутатів вінницької обласної та міської рад, районних і міських рад області). Станом на початок 2019 р. до Державного архіву Вінницької області були передані документи про діяльність Вінницької обласної ради (ф. 2700 «Виконавчий комітет Вінницької обласної ради») та лише двох районних (ф. 5052 «Виконавчий комітет Могилів-Подільської районної ради»; ф. 4128 «Виконавчий комітет Немирівської районної ради») та двох міських (ф. 1597 «Виконавчий комітет Козятинської міської ради»; ф. 5053 «Виконавчий комітет Могилів-Подільської міської ради») рад. Важливість цих фондів незаперечна, оскільки вони є джерелом інформації про депутатів обласної ради 1990–2006 рр., містять протоколи та рішення сесій тощо.

Окремо зауважимо, що до Державного архіву Вінницької області передано дуже мало документів: Могилів-Подільський район – документи до 1993 р., Козятинський і Немирівський – до 2002 р. Левова частка документів, які є вкрай важливим джерелом для вивчення регіональних політичних еліт Вінниччини, і надалі перебувають у архівних відділах 27 райдержадміністрацій області. Така географічна розпорошеність створює закономірні труднощі у доступі до документів і, як наслідок, нестачу джерел для дослідження діяльності політичних еліт на районному рівні.

Вважаємо за необхідне наголосити, що подібний алгоритм пошуку архівних джерел для вивчення політичних еліт на місцевому рівні може бути застосований не тільки для Вінницької області, а й інших регіонів України.

Четверту групу джерел утворюють довідники. Так, дані про окремих представників політичної еліти Вінниччини знаходимо у довіднику «Хто є хто в українській політиці» (видавався у 1993–1998 рр.; усього було опубліковано 4 випуски). У перших двох випусках наведено переліки та біографії народних депутатів від

Вінницької області у Верховній Раді України I і II скликань⁹²⁹. У третьому випуску, поряд зі списком народних депутатів від Вінниччини, наведено перелік керівників ОДА (голова, перший заступник і заступники) станом на 1996 р. та біографічні дані про них⁹³⁰. Четвертий випуск (1998 р.), у якому наведено 2300 біографій вищих посадових осіб, керівників міністерств і відомств, народних депутатів, керівників регіонів та міст, на відміну від трьох попередніх, не містить жодного довідкового апарату, що значно ускладнює пошук потрібної інформації⁹³¹.

Інформацію про всіх 19 представників Вінницької області у Верховній Раді України I скликання віднаходимо у довіднику «Верховна Рада України дванадцятого скликання 1990–1994 роки». Статті про депутатів містять дані про час і місце народження, освіту, місце навчання, нагородження, трудовий шлях, належність до КПРС та інших політичних партій, членство у фракціях і депутатських групах парламенту, роботу у комітетах Верховної Ради тощо⁹³².

Відомості про депутатів Верховної Ради України VI скликання від Вінницької області (розгорнуті біографічні довідки та інформацію про персональні зв'язки у політичних колах) наведено у виданнях «Народні депутати Верховної Ради України шостого скликання»⁹³³ та «Кто есть кто в Верховной Раде: Откуда, с кем, когда»⁹³⁴.

⁹²⁹ Хто є хто в українській політиці : довідник. Вип. 1: Інформація за станом на 1 верес. 1993 р. / Білокінь С. та ін.; Київ: наук. т-во ім. Петра Могили. Київ : [б. в.], 1993. 286 с.; Хто є хто в українській політиці : довідник. Вип. 2. Київ : К.І.С., 1995. 272 с.

⁹³⁰ Хто є хто в українській політиці : довідник. Вип. 3. Київ : К.І.С., 1996. С. 332, 367.

⁹³¹ Хто є хто в українській політиці : довідник. Вип. 4: Інформація станом на лютий 1998 р. Київ : К.І.С., 1998. 472 с.

⁹³² Верховна Рада України дванадцятого скликання 1990–1994 роки / відп. ред. Я. Зайко [та ін.]. Київ : Кий, 1998. С. 166, 191, 199, 205, 222, 246, 268, 270, 273–274, 277, 286, 302, 305, 307, 323–326, 350, 358.

⁹³³ Колоцей Ю. О. Народні депутати Верховної Ради України шостого скликання. Київ : Аванпост–Прим, 2011. 496 с.

⁹³⁴ Кто есть кто в Верховной Раде: Откуда, с кем, когда : справочник / сост., подгот. текстов А. Вольф. Київ : Довіра; Київ : Інтер-Медіа, 2006. 284 с.

Біографічний довідник «Хто є хто в місцевому самоврядуванні України» присвячений «другому ешелону» української політичної еліти – керівникам обласних і районних рад та міським головам (станом на 2007 р.). У першому розділі «Органи місцевого самоврядування» за алфавітом областей подано контактні відомості – адреси, назви посад, імена керівників. Другий розділ включає майже 1400 біографічних довідок, частина яких – політична і економічна еліта Вінниччини. Біографічна довідка містить таку інформацію: прізвище, ім'я та по батькові; наукові, військові, мистецькі звання, партійність; місце основної роботи, посада й дата призначення, інші посади; дата та місце народження, національність, відомості про родину, освіту; докладна інформація про трудову та політичну кар'єру; творчий і науковий доробок, нагороди, захоплення тощо⁹³⁵.

Короткі біографічні відомості про керівників обласної і районних державних адміністрацій та міських голів Вінниччини у 1994–2002 рр. наведено у двох довідниках «Хто є хто в місцевій владі України»⁹³⁶. Роботу із ними значно спрощує вміщений у книгах алфавітно-географічний покажчик.

Найбільш повно інформацію про політичний, економічний і культурний істеблшмент регіону представлено у довіднику «Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки» (видано 4 томи у 2000, 2001, 2002 і 2004 роках)⁹³⁷. У першому томі довідника наведена інформація про голову Вінницької облдержадміністрації Ю. Іванова, його заступників Г. Заболотного, В. Гаврилюка, О. Ковтуна,

⁹³⁵ Хто є хто в місцевому самоврядуванні України. Київ : К.І.С., 2007. 464 с.

⁹³⁶ Хто є хто в місцевій владі України 1994–1998 : довідник / за ред. М. Поповича. Київ : ВКП «Апельсин», 1998. 384 с.; Хто є хто в місцевій владі України 1998–2002 : довідник / упоряд. В. Рубцов та ін. Харків : Медіа-група, 1999. 224 с.

⁹³⁷ Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. Київ : ТОВ «Одекс Плюс», 2000. Т. 1. 194 с.; Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки : довід.-біограф. вид. / авт.-упоряд. В. В. Болгов. Київ : ТОВ «Одекс Плюс», 2001. Т. 2. 197 с.; Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. [Б. м.] : [б. в.], 2002. Т. 3. 156 с.; Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. Київ : Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. Вип. 4. 159 с.

О. Шестипалюка та голів управлінь ОДА⁹³⁸. Корисним для нашого дослідження буде розділ «Хто є хто в економіці Вінниччини», що відображає діяльність управлінської і економічної еліти регіону станом на 2000 р.⁹³⁹.

Особливий інтерес викликає другий том довідника, найбільшу частину якого займає розділ «Земляцтво Вінничан» (с. 11–93), у якому подано інформацію про 79 видатних вихідців з Вінницької області, що досягли певних кар'єрних вершин – увійшли до загальнонаціональної політичної, управлінської, наукової, освітньої, культурної еліти. Усі перераховані особи належать до Міжнародного громадського об'єднання «Вінницьке земляцтво» у м. Києві. Тут подані короткі біографічні дані про них та інформація про очолювані ними підприємства, установи та організації. Далі книга поділена на частини: «Економіка Вінниччини» (с. 96–143), «Освіта та наука Вінниччини» (с. 146–159), «Культура Вінниччини» (с. 162–180), у яких наявна інформація про керівників державних, комунальних та комерційних підприємств регіону, філій загальнодержавних банків, державних установ, організацій, управлінь і відомств, ректорів низки університетів, директорів наукових установ, технікумів і коледжів тощо. Також укладачі видання не обійшли увагою представників культурної еліти, зокрема, керівників низки місцевих закладів культури – театрів, музеїв та окремих художників⁹⁴⁰.

Аналогічну структуру має третій том довідника «Хто є хто на Вінниччині», виданий роком пізніше. Виняток становить додана попереду інших розділів «Ексклюзивна частина», що містить відомості про тогочасних голову Вінницької ОДА В. Коцемира, міського голову Вінниці О. Домбровського, народних депутатів М. Сокирка, В. Скомаровського, О. Стояна, В. Онопенка, В. Яворівського, низку інших уродженців Вінниччини, що досягли кар'єрних висот у політичній та управлінській

⁹³⁸ Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. Київ : ТОВ «Одес Плюс», 2000. Т. 1. С. 6–28.

⁹³⁹ Там само. С. 31–82.

⁹⁴⁰ Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки : довід.-біограф. вид. / авт.-упоряд. В. В. Болгов. Київ : ТОВ «Одес Плюс», 2001. Т. 2. 197 с.

сферах⁹⁴¹. Особливий інтерес для нашого дослідження становить розділ «Народні депутати України III скликання (вінничани)», у якому розміщена 21 біографічна довідка⁹⁴².

Найменший інтерес викликає четвертий випуск згаданого довідника (видавці порушили логіку видання і останній том назвали «випуском») – у ньому хоч і подано інформацію про представників еліти за районами області, однак переважно це дані про вихідців із Вінниччини, що працюють за її межами⁹⁴³.

Біографії голів рад усіх 27 районів, а також голів міст обласного підпорядкування Вінниччини, обраних на місцевих виборах 2002 р., містяться у довіднику «Місцеві ради України: вибори – 2002», підготовленому Управлінням по зв'язках з місцевими органами влади і органами місцевого самоврядування Верховної Ради України⁹⁴⁴.

У декількох випусках презентаційного видання «Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування» віднаходимо інформацію про голів Вінницької обласної ради Г. Заболотного⁹⁴⁵ та С. Татусяка⁹⁴⁶, Бершадської районної ради М. Бурлаку⁹⁴⁷ та М. Грабчака⁹⁴⁸, Гайсинської районної ради О. Цвігуна⁹⁴⁹, Бершадської

⁹⁴¹ Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. [Б. м.] : [б. в.], 2002. Т. 3. С. 1–28.

⁹⁴² Там само. С. 140–145.

⁹⁴³ Хто є хто на Вінниччині. Видатні земляки / авт.-упоряд. В. Болгов. Київ : Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. Вип. 4. 159 с.

⁹⁴⁴ Місцеві ради України: вибори – 2002 / відп. ред. О. А. Нескромний. Київ : Парламентське видавництво, 2003. 399 с.

⁹⁴⁵ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування / упоряд. Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2009. С. 8.

⁹⁴⁶ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування : кращі представники органів місцевого самоврядування / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2013. С. 14.

⁹⁴⁷ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування : кращі представники органів місцевого самоврядування України / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2011. С. 50

⁹⁴⁸ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування : кращі представники органів місцевого самоврядування / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2013. С. 35.

⁹⁴⁹ Місцеве самоврядування. Україна від краю до краю / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2010. С. 41.

міської ради М. Кольченка⁹⁵⁰, Гайсинської міської ради А. Гука⁹⁵¹, Вінницької районної ради С. Сітарського⁹⁵², Жмеринської районної ради Ф. Гайдур⁹⁵³, Липовецької районної ради Ю. Науменка⁹⁵⁴, Теплицької районної ради Р. Трамбовецького⁹⁵⁵, Тульчинської районної ради А. Бузіка⁹⁵⁶, Хмільницької районної ради В. Чмелюка⁹⁵⁷, Калинівської районної ради Ю. Браніцького⁹⁵⁸, міського голову Ладжигина В. Коломйцева⁹⁵⁹. Безумовно, недоліком цього джерела є його рекламний характер, де регіональні політичні діячі представлені швидше не такими як вони є, а такими, якими вони самі себе хотіли б показати. Водночас, саме така «вітринність» у поданні інформації буде корисною для порівняння із реальними образами політиків.

У довіднику «Регіональна Україна» (К., 2003) представлено результати загальноукраїнського соціологічного опитування щодо соціально-культурної специфіки регіонів та значний фактичний матеріал про всі 27 адміністративно-територіальні одиниці України, підготовлений регіональними громадськими організаціями та науковцями місцевих навчальних закладів. Відомості про Вінниччину розміщено за розділами: «Загальна характеристика», «Населення», «Економіко-соціальний стан», «Громадські об'єднання», «Гуманітарна сфера» тощо. Втім, найбільш корисними для нашого дослідження будуть розділи «Органи державної та місцевої влади» і «Вибори та голосування», у яких наведено

⁹⁵⁰ Місцеве самоврядування. Україна від краю до краю / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2010. С. 63.

⁹⁵¹ Там само.

⁹⁵² Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2009. С. 31.

⁹⁵³ Там само. С. 43.

⁹⁵⁴ Там само. С. 52.

⁹⁵⁵ Там само. С. 68.

⁹⁵⁶ Там само. С. 69.

⁹⁵⁷ Там само. С. 63.

⁹⁵⁸ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування : кращі представники органів місцевого самоврядування / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2013. С. 54.

⁹⁵⁹ Україна від краю до краю. Місцеве самоврядування / упоряд.: Г. І. Захарченко, Р. В. Захарченко. Київ : Галактика–С, 2009. С. 82.

короткі біографічні відомості і дані про партійну належність голови і заступників Вінницької облдержадміністрації обласної ради, голову Вінницької обласної ради та міських голів міст обласного підпорядкування, інформацію про хід та результати виборів Президента України 1999 р. у регіоні та результати парламентських виборів 2002 р. у мажоритарних виборчих округах регіону⁹⁶⁰.

Детальну інформацію про райони Вінниччини, апарати райдержадміністрації та голів районних рад, керівників основних служб, промислові та сільськогосподарські підприємства (на 2004 р.) дізнаємося із інформаційного довідника «Райони України». У додатку до видання представлені фотографії голів райдержадміністрацій та районних рад⁹⁶¹.

У довіднику «Офіційна Україна сьогодні» наведено перелік очільників обласної та районних рад і державних адміністрацій, а також голів міст обласного та районного підпорядкування станом на 2009 р.⁹⁶².

Із довідника «Вінниця журналістська» дізнаємося про ключові фігури у ЗМІ регіонального рівня. Це видання нам цікаве з огляду на те, що низка вінницьких політиків розпочинала свою кар'єру у засобах масової інформації, а подальший політичний вплив був пов'язаний зі ЗМІ, які вони очолювали/володіли. Зокрема, це стосується співвласників і співредакторів обласної газети «33-й канал», депутатів облради А. Жучинського і Т. Редько, редактора обласної газети «Вінницькі відомості» та функціонера НДП у першій половині 2000-х рр. С. Вовка тощо⁹⁶³.

Відомості про обласні осередки політичних партій, їх керівників, представників у органах державної влади і місцевого самоврядування, а також склади дорадчих органів при облдержадміністрації і обласній раді, станом на 2009 р., наведено у

⁹⁶⁰ Регіональна Україна : довідник. Київ : Геопринт, 2003. С. 43–55.

⁹⁶¹ Райони України : інформ. довід. / ред.-упоряд. О. Михайлюта ; ред.: В. Солдатов, В. Сліпко. Київ : Журналіст України, 2004. С. 5–83

⁹⁶² Офіційна Україна сьогодні. Київ : К.І.С, 2009. С. 373–380.

⁹⁶³ Вінниця журналістська: довідник / автор-упор. В. Лисенко. Вінниця, 2010. С. 39, 79–80, 190–191.

інформаційно-довідковому виданні «Політична палітра Вінниччини»⁹⁶⁴.

Спогади становлять п'яту групу джерел. Ця група є невеликою, зважаючи на незначний проміжок часу, що минув від описуваних подій, і до неї належать твори лише декількох авторів. Так, голова Вінницької обласної ради та голова Вінницької облдержадміністрації, народний депутат України IV скликання М. Мельник у циклі спогадів «У диких заростях малини»⁹⁶⁵, що вийшли у 7 книгах (1992–2009), виклав суб'єктивне бачення політичних процесів в Україні та Вінницькій області впродовж двадцяти років незалежності. Неофіційний погляд автора на події дозволяє проаналізувати психологічні і поведінкові особливості місцевих політичних еліт, наявні неформальні практики – все те, про що не прийнято писати у офіційних джерелах. Спогади народних депутатів Верховної Ради України I скликання від Вінниччини М. Мельника про проголошення незалежності України та І. Попика про перші роки роботи українського парламенту опубліковано у книзі «Верховна Рада України дванадцятого скликання. 1990–1994 роки»⁹⁶⁶.

Народний депутат Верховної Ради України I скликання Б. Мокін є автором декількох книг біографічного характеру, які також можуть бути джерелом для вивчення регіональної політичної еліти Вінницької області. Так, книги «Щоб не було соромно перед

⁹⁶⁴ Політична палітра Вінниччини: [інформ. довід.] / голова редкол. С. М. Василюк [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2009. 164 с.

⁹⁶⁵ Мельник М. Є. У диких заростях малини. Київ: Укр. письменник, 1992. 383 с.; Мельник М. Є. У диких заростях малини. Хмельницький: Поділля. Кн. 2, 1997. 288 с.; Мельник М. Є. У диких заростях малини. Кн. 3: Вовча пора. Київ: [б. в.], 1997. 525 с.; Мельник М. Є. У диких заростях малини. Кн. 4: Життя – як сон, а сон – примара. [Б. м.]: [б. в.], 1999. 307 с.; Мельник М. Є. У диких заростях малини. Кн. 5: «Коридор» для президента. Вінниця: [б. в.], 2004. 390 с.; Мельник М. Є. У диких заростях малини. Кн. 6: Любовний роман на замовлення. [Б. м.]: [б. в.], 2008. 204 с.; Мельник М. Є. Любов на помаранчевому тлі. Київ: [б. в.], 2009. 400 с.

⁹⁶⁶ Мельник М. Момент істини. Верховна Рада України дванадцятого скликання 1990–1994 роки / відп. ред. Я. Зайко та ін. Київ: Кий, 1998. С. 72–77; Попик І. [Без назви]. Верховна Рада України дванадцятого скликання 1990–1994 роки / відп. ред. Я. Зайко та ін. Київ: Кий, 1998. С. 566–567.

дітьми, або Рік у політиці»⁹⁶⁷, «Напередодні та трохи згодом»⁹⁶⁸, «Чи те ми робимо?»⁹⁶⁹ містять тексти деяких його виступів у парламенті та публікації у різних періодичних виданнях, що відображають позицію політика щодо суспільно-політичного життя як в Україні загалом, так і конкретно на Вінниччині.

У книгах «Друге дихання, або З чужої пісні слова не викинеш»⁹⁷⁰, «Вибірковий і, звичайно ж, тенденційний літопис, або Я так думаю»⁹⁷¹, «Продовження вибіркового літопису, або Напередодні та після дострокових виборів»⁹⁷² та «Завершення вибіркового літопису на папері, або Університету – 50»⁹⁷³, які були написані за принципом щоденника, Б. Мокін характеризував події загальнодержавного та регіонального масштабу, а також описував життя університету у 2005–2010 рр. У контексті дослідження регіональних політичних еліт Вінниччини важливими видаються оцінки Б. Мокіним суспільно-політичного життя Вінниці і області, зокрема всього, що стосується функціонування Вінницької обласної організації ВО «Батьківщина» (Б. Мокін був однією із ключових фігур партії у регіоні, а з травня 2018 р. – радником Прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко з питань освіти і науки). У книгах знаходимо цікаву інформацію про «закулісся» установчої конференції Вінницької обласної організації політичної партії «Наша Україна», урочистості з нагоди 75-річчя від дня утворення Вінницької області (27 лютого 2007), відвідання Вінниці Президентом України В. Ющенком (8 травня 2007) та Прем'єр-міністром України Ю. Тимошенко (26 січня 2009), реакцію

⁹⁶⁷ Мокін Б. І. Щоб не було соромно перед дітьми, або Рік у політиці. Київ : РОВО «Укрвузполіграф», 1991. 96 с.

⁹⁶⁸ Мокін Б. І. Напередодні та трохи згодом. Вінниця : [б. в.], 1992. 102 с.

⁹⁶⁹ Мокін Б. І. Чи те ми робимо? Вінниця : Вінницький держ. технічний ун-т, 1994. 197 с.

⁹⁷⁰ Мокін Б. І. Друге дихання, або З чужої пісні слова не викинеш. Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2006. 488 с.

⁹⁷¹ Мокін Б. І. Вибірковий і, звичайно ж, тенденційний літопис, або Я так думаю. Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2007. 356 с.

⁹⁷² Мокін Б. І. Продовження вибіркового літопису, або Напередодні та після дострокових виборів. Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2008. 576 с.

⁹⁷³ Мокін Б. І. Завершення вибіркового літопису на папері, або Університету – 50. Вінниця : ВНТУ, 2010. 596 с.

місцевої політичної еліти на призначення В. Демішкана головою ОДА (6 квітня 2010) тощо.

Окремо варто згадати різного роду агітаційну продукцію місцевих політиків. Це, зокрема, брошура «Хто Ви, Олександр Домбровський?»⁹⁷⁴, видана як інтерв'ю з кандидатом на посаду міського голови Вінниці на виборах 2002 р. Перед парламентськими виборами 2012 р. голова Вінницької ОДА та кандидат у народні депутати М. Джига видав брошуру біографічного характеру за назвою «Чесне генеральське», де також висвітлені його життєві позиції і погляди на майбутнє держави⁹⁷⁵. Аналогічна за жанром та інформаційним наповненням брошура кандидата у народні депутати (2012), колишнього голови Вінницької обласної ради V скликання (2006–2010) Г. Заболотного⁹⁷⁶.

До певного роду агітаційної продукції, з огляду на відсутність критичної складової, відносимо і журнал «Губернатор», 12-й випуск (2002) якого був повністю присвячений керівництву Вінниччини. Зокрема, тут було опубліковане велике інтерв'ю голови Вінницької ОДА В. Коцемира (2002–2004), у якому він відповідав на питання про його пріоритетні напрями діяльності на цій посаді, свою кадрову політику, соціальну та політичну ситуацію в регіоні тощо⁹⁷⁷. Також у журналі наявні дописи керівників районів і міст про очолювані ними адміністративно-територіальні одиниці: М. Подоляна (Крижопільська РДА), А. Павліченка (Бершадська РДА), М. Хитрика (Жмеринська РДА), Є. Фолюшняк (Тульчинська РДА), М. Матієнка (Немирівська РДА), В. Рябокочія (м. Жмеринка), В. Коломєйцева (м. Ладизжин), О. Домбровського (м. Вінниця)⁹⁷⁸.

⁹⁷⁴ Хто Ви, Олександр Домбровський? : [Інтерв'ю з канд. на посаду мера м. Вінниці]. [Б.м.] : [б. в.], 2002. 16 с.

⁹⁷⁵ Чесне генеральське / автор тексту, упор. і ред.: В. Д. Пустіва [Б.м.], ФОП Родіонов В. В., [2012]. 32 с.

⁹⁷⁶ [Заболотний Г.]. Професія – допомагати людям. URL: http://www.zabolotniy.vinnitsa.com/broshura_zabolotniy/broshura_zabolotniy.pdf

⁹⁷⁷ Віктор Коцемир, голова Вінницької облдержадміністрації: «Поділля – Прекрасне. Як і його люди – мудрі, одержимі в праці, високі духом». Губернатор. 2002. № 12. С. 26–53.

⁹⁷⁸ Губернатор. 2002. № 12. С. 54–61.

Отже, у процесі дослідження здійснено критичний аналіз та узагальнення джерел, необхідних для вивчення регіональних політичних еліт Вінниччини, внаслідок чого їх було класифіковано на такі групи: інтернет-сайти; публікації у ЗМІ; архівні документи, видання довідкового характеру; спогади. До труднощів роботи з джерельною базою для вивчення регіональних політичних еліт Вінниччини належать розпорошеність і важка географічна доступність архівів райдержадміністрацій, районних та міських рад; відсутність у бібліотеках м. Києва значної кількості примірників обласних, міських і районних газет Вінниччини, особливо 1990-х рр.; брак інформації про місцеві вибори 1990–2006 рр. на сайті ЦВК; відсутність видань довідкового характеру, що містять узагальнену інформацію про регіональну еліту Вінниччини за тривалий проміжок часу (наприклад, часів незалежності) тощо. Незважаючи на це, наявна джерельна база репрезентативна, різноманітна і масштабна, охоплює різні сфери знання і є достатньою для результативного дослідження регіональної політичної еліти Вінницької області.